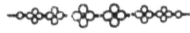
సరస్వతీగ్రంథమండలి; నాటకానుబంధములు 1.

మార్కండేయనాటకము.

గ్రంథకర్త:-

పింగళి వేంకటనరసయ్యగారు.

1 St. Edition; 1923.

ప్రకాశకులు:-

అద్దేపల్లి లక్ష్మణస్వామి,

సరస్వతీగ్రంథమండలి.

రాజమహేంద్రవరము.

 వెల 0—12—0

ఈ నాటకమునందు వచ్చు పాత్రలు.

బ్రహ్మ సృష్టికర్త
2 ద్వారపాలకులు బ్రహ్మమందిరముకడ నుండువారు
మృకండుఁడు మార్కండేయునితండ్రి యగుమౌని
ఇద్దఱుమునులు మృకండమిత్రులు
నారదుఁడు త్రిలోకసంచారి
మృకండశిష్యుఁడు మునికుమారుఁడు
కణ్వుఁడు ఒకానొకఋషి
భట్టోజీదీక్షితులు, వేంకటచైనులు } కాశీపురవాసులగుబ్రాహ్మణులు
శారద్వతుఁడు, మైత్రేయుఁడు, గాలవుఁడు } కణ్వశిష్యులు
మార్కండేయుఁడు మృకండునికుమారుఁడు (శివపూజాధురంధరుఁడు)
విశ్వామిత్రుఁడు బ్రహ్మర్షి
వసిష్ఠుఁడు దేవర్షి
భృంగిరిటుఁడు ఈశ్వరదూత
శంకరుఁడు కైలాసవాసుఁడు
దీర్ఘకర్ణుఁడు, వక్రనాసుఁడు } మార్కండేయునికొఱ కంపఁబడినయమదూతలు
యముఁడు పాపులశిక్షించువాఁడు
చిత్రగుప్తుఁడు యమలోకమందలిలెక్కలువ్రాయు కరణము
మఱికొందఱు యమభటులు

స్త్రీలు.

సరస్వతి బ్రహ్మరాణి
గౌరి శంకరుదేవి
మరుద్వతి మృకండుపత్ని
ఇద్దఱుఋషికాంతలు మృకండుపర్ణశాల కేతెంచినమార్గస్థులు

N.B. లెక్క కెక్కుడైనను నిరువదిమందితో నిరభ్యంతరముగఁ బ్రదర్శింపవచ్చును

విజ్ఞప్తి.

పూజ్యులగు భాషాభిమానులారా !

చ. ఎఱుఁగను లక్షణం బనఁగ నెట్టిదొ కావ్య పురాణ గాథలన్
బరిచయ మింత లేదు పొరఁ బాటులు మెండుగ నుండవచ్చు ధీ
వరులకు మెప్పుఁ గూర్పఁ గలపాటి రసజ్ఞత యేనిఁ గానరా
దరయఁగఁ గాని సౌహృద యులై తిలకింతు రటంచు వ్రాసితిన్.

ఇయ్యది లిఖితరూపమున నాయనుమతిఁ గాని ప్రకాశకుని యనుమతిఁ గాని గైకొనక ప్రదర్శింపఁబడఁ గూడదు.

ప్రదర్శనానుకూల మని యెంచిననాటకసమాజికులు, తాము వలసినవిషయముల నా కెఱిఁగింతు రేని కృతజ్ఞుఁడ నై ప్రత్యుత్తర మంపింతును. నారదపాత్రకు ఆయాస్థలములందు, "భజగోవిందం" అని ముద్రించి వరుసనెంబరులు గల అనుబంధములలోఁ జేర్చినప్రదేశములకడ భజగోవిందశ్లోకములు పఠించునది యని కోరుచున్నాను.

ఏలూరు.
17-5-23.

ఇట్లు
పింగళి వేంకటనరసయ్య.

కృతిసమర్పణము

శా. శ్రీ కారుణ్య పయోనిధిన్, విజయ లక్ష్మీ నాయకున్, వైరిక
ర్ధీకారణ్య దవానలాయిత ఘనశ్రీ విభ్రమాకర్షనిన్
గాకుత్స్థాన్వయ దుగ్ధ వారినిధి రాకా పూర్ణ శీతాంశు స్వ
శ్లోకారాతి నిశాచరాంతకుఁ గృపాలోలాత్ము సేవించెదన్.

క. రామా! జగదభిరామా! రామా!
సుగుణాలవాల రాజల
లామా! రామా! త్రిజగన్నుత సుత్రామా!
కృతి నందుకొనవె రఘువంశమణీ!

ఉ. భక్తవశీకృతుండను గృపాపరతంత్రుఁ డటంచుఁ బల్కు నా
ర్యోక్తులు నెమ్మదిం దగుల నో రఘువంశ శశాంక నేను నీ
భక్తుఁడనై తరింపఁగ నుపాయముఁ గొంచు గ్రహింప రామ, నా
శక్తి కొలంది నీకును మొసంగెద మంగళమూర్తి గావవా!

మ. శివ చారిత్ర మటన్న, సంతసమెదన్ జెల్వారఁ గాఁ దత్కథల్
శ్రవణానందముగాఁగ విందు, వను ప్రాశస్త్యంబు నన్ నీకు నీ
శివలీలాత్మకమైన కబ్బముఁ గృతిన్ జేకూర్చితిన్ భక్తుఁడన్.
భవ బంధంబులఁ ద్రెంపి బ్రోవుము కృపాపారీణతన్ గావవా!

గీ. తప్పులే కలవో! లేక యొప్పులే క
లవో! విమర్శింపఁ జాల. మేల్తళుకు రత్న
మైన నొక గాజురాయి యైనను, సమాన
భాజనముఁ గాదె? నీదృష్టి పథము నందు.

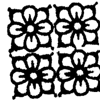
యుష్మచ్చరణదాసుఁడు.
పింగళి వేంకటనరసయ్య.

తప్పొప్పుల పట్టిక

పేజి.	పం_క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
ప్రతిసమ			
ర్పణము			
గీతము	2	ఇవో	ఇవో
3	10	విభాండుని	పవిత్రుని
8	1	ఇంతకుమున్నెవ్వరు	ఇంతకుమున్నెవ్వఱు
12	7	పూర్వపుణ్యముండి	పూర్వపుణ్యముండిన
13	19	ఆయుర్ద్దాయువు	ఆయుర్ద్దాయము
	24	పూజ	బూజ
26	14	సకృతాత్మ	సుకృతాత్మ
27	16	మృకండాశ్రిమంబు	మృకండాశ్రమంబు
30	13	స్వర	స్పర్ధ
	25	బలుకుదురు ? దీనికిన్	బలుకుదురె ? దీనికింపగు
33	25	మృకండా	మృకండా
36	10	గణితవరునకు	గణితపరునకు
41	2	విభాండకుమారా !	మృకండా !
47	22	నమతకంఠేశ్వరుఁడు	నమృతకంఠేశ్వరుఁడు
49	26	కికరుల	కింకరుల
54	2	మీశ్వరాఘన	మీశ్వరాధన
	3	దిపుర	ద్రిపుర
	15	ఇంకనుపోయెన	ఇంకనువాపోయెన
57	10	విచాతిచెనఁబిలిపిపుము	విచారించెనఁబిలిపింపుము
	14	పిరుగోపేరితలు	ఇరుగోపేరితలు
58	22	దారల	దారను
	25	నొప్పరా ?	నొప్పెరా ?

పేజి,	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
59	2	తలంచితివో	తలంచితివా
65	21	మారేడుదళమే	బిల్వపత్రిమే
67	9	రోఁకీరీ	రౌఁకీరి
	14	యమామహేశ ! నోజ	యమామనోజ !
	15	పురష	పురుష
	18	హృదయయును	హృదయమును
	22	నీయామీటలు	నీయామాటలు
71	19	నిన్నుప్పుడే	నిన్నిప్పుడే
74	18	పీడుగో	ఇదుగో
75	11	తానకినాను	తావకీనాను.

"శ్రీరామచంద్రపరమాత్మనే నమః"

(నాంది)

శా. శ్రీకంఠుండు సమస్తలోకజనసంసేవ్యుండు భక్తావన
శ్రీకళ్యాణగుణుండు మానితదయాసింధుం డుమాభర్త గం
గాకల్లోలవతీలసచ్ఛిరుఁడు మార్కండేయసంరక్షణ
స్వాకారప్రభ నిర్జితాంతకుఁడు మీ కైశ్వర్యముల్ గూర్చుతన్.

(నాంద్యంతమున సూత్రధారుఁడు ప్రవేశించి)

సూ:—ఆహా! ఏమి నాభాగ్యము.

గీ. సత్యవాక్యంబు పగిది నిష్కలుష మగుచు
సజ్జనుని మానసంబటు చల్లనగుచు
నిరుపమానంద సంధాన కరణి సరణి
నలరుసభఁ గాంచ దృక్పర్వ మగుచు నుండె.

కాలహరణ మేటికి (తెరవంకఁ జూచి) మారిషా! యిటురమ్ము.

మా:—(ప్రవేశించి) బావా! ఏమి సెలవు?

సూ:—సకలకలాప్రవీణు లగునీసదస్యుల నీక్షించుచుండియు, "ఏమి సెల"వని యడుగుచుంటివా?

మా:—శ్రీతిరుపతివేంకటేశ్వరులశిష్యుం డగుపింగళి వేంకటనరసయామాత్యుఁడు రచించిన మార్కండేయనాటకప్రదర్శనమునకు, వల యుపాత్రల నలంకరింప నియమించితిరి కద?

సూ:—అగును. తగినయేర్పాటులఁ జేసితివా?

మా:—సర్వము సమకూర్చితిఁ గాని, తమచే గౌరవింపఁబడుచున్న, యానందుఁడు, వైరిప్రేరేపణమునఁ బ్రతికక్షి యై, మనప్రదర్శనము విఘ్న మొనర్ప యత్నించు చుండినట్లు వింటిని.

సూ:—అతఁ డట్లగువాఁ డని, యీవఱకే యెఱుంగుదును. అందుచే

తనే గౌరవించు చుంటిని. దుష్టులతోఁ గలహించుటకంటెఁ జెలిమి
యొనర్చి సాధ్యమైనంతవఱకుఁ సన్మార్గమునఁ బ్రవేశపెట్టు టుచి
తలక్షణముగద ! కానిమ్ము యెవనిదుర్మార్గము వానినే జెరచును.
ధర్మపక్షపాతి యగుభగవంతుఁడు లేఁడా? ఇంక నీ వరిగి, మృకండా
దిభూమికల బ్రహ్మలోకమునఁ బ్రవేశపెట్టుము. నే నింతలో సర్వ
కార్యసిద్ధికై, కవియిష్టదైవమును సంస్మరించి వచ్చెద.

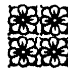
మా:—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

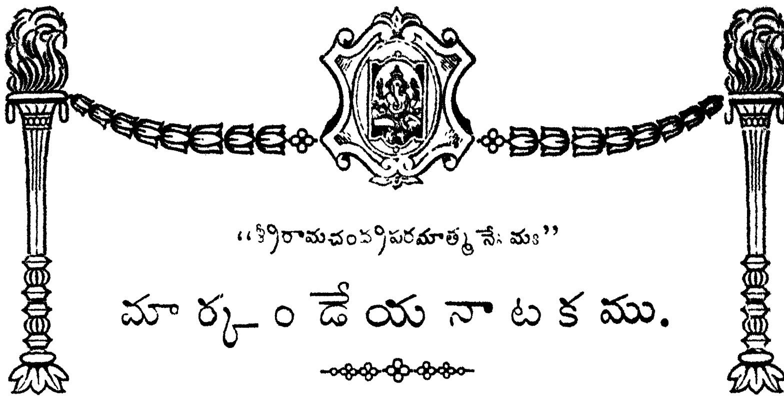
సూ:—(అంజలిఘటించి)

మ. దురహంకారరజస్తమాదిఖలచిత్తుల్ గాంచఁగా లేని శ్రీ
కరమై దీపజనౌఘరక్షణకళా ఖండప్రకాశంబునై
స్థిరమై పాపలతాలవిత్రమగు దేదీప్యప్రభాపూర్ణమై
పరగన్ లోకము లేలునీకరుణ మాపైఁ జూపవే ! మారుతీ !

(నమస్కరించి, నిష్క్రమించును.)

ఇది ప్రస్తావన.

"శ్రీరామచంద్రపరమాత్మనే నమః"

మార్కండేయ నాటకము.

(ప్రథమాంకము. 1 వ రంగము.)

(సత్యలోకము, బ్రహ్మమందిరము.)

(ప్రవేశము మృకండమహర్షి, మఱియు నిద్దఱు)

(అనుబంధము-1)

ఋషులు:—(1-2 శ్లో) (మృకండుఁడు) ఓహో ! బ్రహ్మమందిరద్వారమును సమీపించితిమి.

ద్వార:—మహానుభావు లగుసంయమీంద్రుల కభివాదము.

ఋషు:—కళ్యాణం భూయాత్

ద్వార:—మహాత్ము లరుదెంచుటకుఁ గారణ ముండకమానదు.

మృకం:—సర్వజగదుత్పత్తి, స్థితి, లయకారణభూతుఁ డగు, పరమేష్ఠి, దర్శనము ననానందించుటయె.

ద్వార:—మహాభాగ్యము. నిరాటంకముగఁ బోయి దర్శింపుఁడు

[తలుపులు దెరవఁబడును, తెల్లతామరగద్దెపై సరస్వతీచతుర్ముఖులు గోచరింతురు, వారి కెదుట నొకగంట వ్రేలాడు చుండును)

ఋషు...సత్యలోకేశ్వరా ! వాణీమనోహరా ! నమస్తే! నమస్తే !

(అని యిద్దఱుమునులు లోనఁ బ్రవేశింతురు, మృకండుఁడుఁ జనఁబోవ, వ్రేలాడుగంట మ్రోగును]

ద్వార:—(మృకండునాపి) మౌనివరా! క్షమించి, యిచ్చట నేయాగుఁడు.

మృకం:—(వెల్లఁబోయి) కారణ మేమి ?

ద్వార[1]:—"అపుత్రస్యగతిర్నాస్తి" అను నార్యోక్తి దామెఱింగిన దేకద? అట్టిసంతానహీను లరుదెంచి, యీపవిత్రద్వారము దాట నెంచినపు డీగంట, తనంతఁ దానె మ్రోగుచుండుటయు, మేమువ్వారి నడ్డగించుటయు, స్వభావము. ఇప్పటినినాదసూచకమున, మీరట్టి వారని, పోవల దని కోరుచుంటిమి. దయ యుంచి, తా మావలిగు మ్మముకడ నిలువుఁడు.

మృ:—(ఖిన్నుఁడై యావల కేఁగును)

బ్రహ్మ:—(లోని కేఁగినవారితో) ఓహో! పరమతపోధనులా! విచ్చేసి, సుఖాసీనులు కండు.

ఋషు:—(కూరుచుందురు)

బ్రహ్మ:—భవత్సంకల్పితసకలకార్యములుఁ జక్కఁగ నెరవేరుచుండెనా?

ఋషి [1]:—సకలలోకకల్యాణానుసంధాయి వగు చతుర్ముఖుఁడవు, నీవు, నీసంతతిని, సహస్రనేత్రములచేఁ గనిపెట్టుచుండఁ గొఱంతలు గలుగునా ?

బ్రహ్మ:—ఇదంతయు ననిర్వాచ్యతపోమాహాత్మ్యము. మనీషాగరిష్ఠులుఁ గొందరు, మృత్యువు నరికట్టి, బ్రహ్మానందమునఁ దేలియాడుటకుఁ గూడ, నియ్యదియే కారణభూతము. ఎన్నియుగంబులు మార్పడినను, నిశ్చలతపస్సమాధి నుండు దేహికి మాత్రము భిన్న ముండదు. లీలామాత్రముగ నవస్థాభేద మొదవు చున్నను తుట్టతుద కట్టివారికే, మహోత్కృష్టపదవి సిద్ధించును. ఇఁకముందును మీకవిఘ్నములఁగుఁగాక.

ఋషి [2]:—భగవదాశీర్వాదము, వరప్రసాద మై విరాజిల్లును. మా కింక సెల వొసంగి, కాపాడుచుండుము.

(యిరువురు నమస్కరించు చున్నట్లును, బ్రహ్మ యాశీర్వదించు చున్నట్లు నుండఁగ——తెరపడును)

2 వ రంగము (ప్రవేశము మృకండుఁడు.)

మృ:—(అనుబంధము-2) కట్టా! పూర్ణసంతోషమున మిత్రులం గూడి, కమలాసనుదర్శింప నేతెంచిననా కెట్టిపాటువాటిల్లె? నేఁ డెట్టిదుర్దినము? ఇంతటిదురంతసంకల్పవినాశన మొందెనేఁ గలదా? ఛీ! ఛీ! మృకండా! సిగ్గులేక, తగుదునని, జీవచ్ఛవంబ వై, సాటివారిలోఁ దలయెత్తి, యెట్లు సంచరింపఁ గలవు? సతీశిష్యులమోము లెట్లు చూడఁ గలవు? సత్యలోకవిశేషముల వినఁగుతూహల యగుసహధర్మచారిణి కీదుర్భరపరాభవ వార్త నెట్లు ఱింగింపఁ గలవు? చిరతపస్స్వాధ్యాయపరుఁడును, సకలముని జనస్తవ్యభవ్యచరిత్రుండును నగు, విభాండుమునిపుత్రుఁడ వై జన్మించి, తాండవలీలానందహృన్మందిరుఁడును, దుస్తరకలుషారణ్యవీతిహోత్రుఁడును, దీనజనావనదీక్షాబద్ధకంకణుఁడును నగు, గిరిజామనోహరుచరణసరోజముల త్యానందమునఁ బసితనంబునుండి సేవించుచున్నను, కళంకమై, హేయమై, దుస్సహమై, దుస్తరమై, దురంతదుఃఖభాజన మైన, సంతానహైన్యమహాపాతకకూపంబునుండి తప్పించుకొనలే నైతిఁ గద; (కొంచెము ఆగి) ఓహో! ఏమి నానిష్ప్రయోజనవాక్సంధానము? జన్మాంతరదుష్కృతపరిపాక మనుభవింపకమానునా? తప్పదు. ఎంత వారల కైన, ననుల్లంఘనీయము (ఇంచుక సేపాఁగి) ఔరా! ఎంతసరి పుచ్చుకొనినను, బ్రహ్మను సేవించి, నా నేరం గరియవచ్చు, పుణ్యశ్లోకమిత్రద్వయముం గనినంతనె, వెండియు నాసంతాపాగ్ని రవులకుండునా? వారినిష్కళంకదృక్ప్రసారమున, నీనామరదృష్టశరీరకాష్ఠము, నిట్టనిలువున దగ్ధ మైనను మానెఁ గాని, గోరుచుట్టుపై రోకటిపోటు ననుకరించు నిప్పటి మిత్రసందర్శనమునకుమాత్రము సహించుట కష్టము. (తెరలోఁ జూచి) సహవాసు లరుదెంచు చున్నవారు. ఓహృదయమా! నీ వింకనుఁ బగుల కుంటి వేమి.

(అనుబంధము-3) (నిష్క్రమించును)

3 వ రంగము (అరణ్యము, మృకండాశ్రమము మరుద్వతి,
శిష్యుఁడు గూరుచుండి యుందురు)

శిష్యు:—అమ్మా! కురంగపోతముల కాహార మొసంగి వచ్చెదను

మరు:—పోయి రమ్ము.

శిష్యు:—(నిష్క్రమించును)

మరు:—(లేచి, యాశ్రమముఁ బరికించి) కట్టా! నాథుఁడు లేనికుటీర మెంతశోభావిహీనముగ నున్నది ?

సీ. అరవిందబాంధవుం డపరవారిధిఁ గ్రుంకఁ
 గళదేదిపద్మినీ కాంత సరణి
కీరమ్ము లేనిశృంగారమ్ముఁ గోల్పోయి
 పరికింపరాని పంజరము కరణి
శతపత్రయుత సరోజము లేక వెలవెలఁ
 బారుచుండెడిసరో వరముభాతి
నాయకమణి లేక హేయమై కనుపట్టు
 రతనాలతార హారంబు లీల

గీ. పల్లవము లేనిమందార వల్లి వగిది
రసము లేనట్టి కావ్యంపు రచన యట్లు
ప్రాణపతి బ్రహ్మ సేవింప నరుగు కతన
బాడువారిన దయ్యె నీ పర్ణశాల.

(నిట్టూర్పు పుచ్చి) అబ్బా! ఏవియోగమైన భరింపఁ వచ్చుఁ గాని, పతివియోగము దుస్సహము. మఱియు,

మ. అతిభాగ్యాంచిత మైన వంశమున జన్యంబైనఁ గానీ సమా
హితశుద్ధాంత నివాస మబ్బినను గానీ రూపరేఖాకళా
న్వితయంచు న్నుతి కెక్కఁ జాలినను గాని శ్లాఘ్యయై తాఁ బతి
వ్రత కాకుండిన నట్టిసంపదలసత్త్వంబెల్లఁ శూన్యంబగున్.

అని వచించు ధర్మశాసనతానిబద్ధమానస నగు నే నేరీతి నైన వేఁగల ను? చతురాననదర్శనోద్భూతపరమసంతోషస్వాంతుఁ డగు, ప్రాణేశ్వరుఁడు వచ్చు నంతదనుక నేమునిపత్నులతో నైనఁ గాలముఁ గడపుద మన, సమీపాశ్రమము లరుదయ్యె. సత్సహవాసమునకై దూరమును లెక్కింపక, యుటజమును విడిచి పోవుద మనిన, భాగ్యవశమున నేయభ్యాగతి నైనఁ జనుదెంచి, కుటీరమున నెవ్వరుఁ గానరామి, వేరొకచోటికి నరగిన, నదాతిథ్యసత్కార్యాచరణమునకుఁ వెలి నై, గృహస్థాశ్రమధర్మోల్లంఘనమహాపాపఫల మనుభవింపవలసినదాన నగుదుఁ గాన, నాథునిరాకకు క్షణములు లెక్కించుకొనుచు నీవన్యమృగములతోడనే కాలముఁ గడపెదఁ గాక. [కూర్చుండఁబోయి, నిరూపించుచు] ఆహా! ఏమినాభాగ్యము! ఎవరో ఋషిసువాసినులు, ఈమార్గమున నేదయచేయుచుండిరి; వీరి కాతిథ్య మొసఁగి, కృతార్థురాల నయ్యెద.

(ప్రవేశము, మునికాంత లిర్వురు)

ము. కాం:—(1) అక్కా! ఇది యొకమునిపత్న్యాశ్రమమువలె నున్నది! ఇందలి సాధ్వి నడిగి, దాహశాంతిఁ జేసికొందము రమ్ము.

(2) మంచిది (ప్రవేశించుచుందురు)

మరు:—(ఎదురుగావచ్చి) అక్కలారా! విచ్చేసి, ఈవ్యాఘ్రాజినము నలంకరింపుఁడు.

(1) (2) [కూరుచుండి] చెలియెలా! నీవునుఁ గూరుచుండుము.

మరు:—[కూరుచుని] [అనుబంధము—4] లతామతల్లుల కేన యుగుతాముకడు బడలిన ట్లుంటిరి! తాళవృంతముతో, నించుక విసరెద. విశ్రమింపుఁడు

ము. కాం:—[2] సోదరీ! ఇచ్చటిలతావితానములే శ్రమ నపనయింపుచున్నవి. కొంచెము దాహ మగుచున్నది. మంచినీ రొసఁగుము మా కంతియే చాలును.

మరు:—అలాగే యిచ్చెదను [అనిజలములఁ గొనివచ్చి యిచ్చును]

ము. కాం:—[1] అమ్మా! నీనాథుఁ డెం దరిగె?

మరు:—పరమేష్ఠిని సందర్శింపసత్యలోకమున కరిగిరి.

శిష్యు:—[ప్రవేశించి] అమ్మా! హరిణములఁ గడుపునిండ మేపి తెచ్చితి.

మరు:—మంచిది.

ము. కాం:—[1] అమ్మా! ఈతఁ డెక్కరుఁ డే కుమారుఁడా?

మరు:—[చిన్నబుచ్చుకొని] అమ్మా! నే నంతటిభాగ్యమునకు నోచుకొన నైతి నితఁడుఁ బుత్రప్రతిమానుఁ డగు శిష్యుఁడు.

ము. కాం:—1-2 (జలపాత్రల దిగవిడచి, లేచి) ఏ మేమి? నీ వనపత్య వా? ఎంతభాగ్యమున్నను, యెన్నిసంపదలున్నను, యెంతటివిద్యాబలపరాక్రమము లున్నను, యెంతసత్కార్యానుష్ఠానతత్పరు లైనను, సంతానహీను లైనచో నన్నియు, నానావిధకీచకగుల్మలతాశరువితానఘోరారణ్యప్రదేశమునం బ్రసరించు చంద్రికరణములభాతి నిష్ప్రయోజనంబగు. అట్టివారిచేతినుండి, తృణ మేని గ్రహింపఁ దగము. (నీటిపాత్రలఁ జూపుచు) కలశములఁదీసి జాగ్రత్తఁబెట్టుకొమ్ము. [ఋష్యాదునిష్క్రమింతురు)

మరు:—(నిర్ఘాంతపడి జూచి] [అపబాధము-ప] ఆహా! ఎంతపరాభవము! సాటివారిలో నా కెంతచిన్నతనము! గొడ్రాలనునీచవాక్యమున కే నెట్లుసైపుదు? అయ్యో! సహింపక చేయున దేమి?

చ. పడతుక కాఁచుఁ బుట్టుటయె పాపము పుట్టినఁ గొడ్డురాలుగాఁ
బుడమిఁ జరించుకంటె వన భూమినిఁ దా నొకమోడు మ్రాకుగాఁ
బడుట సమంజసంబు జనవంద్యుఁడు గాఁడె మృకండుఁడన్న పే
ర్వడసిన యా విభార్యకిటు వంత ఘటిల్లె నిఁకేమిసేయుదున్.

కట్టా! నాయీకళంక మెంతవిచారముఁ గూర్చుచున్నది! దాహబాధచే నీమునిపత్నులు మాయాశ్రమమున కరుదెంచుట సంతోషమే యైనను గుశలప్రశ్నల నామానసముం గలఁగించి, కడునీచురాలవని, జలంబులఁ బరిత్యజించి పో నేల? ఈ ఘోరనరకకూపమునుండి

తప్పించువా రెవరు? ఔరా! పరమేశ్వరులీల లెంతమరవగాహము లు, ఎంతచిత్రములు.

(అనుబంధము-6)

శిష్యు:—అమ్మా ! అలవిగానిదాని కై విచారించినఁ బ్రయోజనమేమి? నేఁ జని, పూజాద్రవ్యములఁ గొనివచ్చెద, దేవతారాధనకు సమయ మగుచున్నది.

మరు:—బిడ్డా ! కొనిరమ్మ.

శిష్యు:—[నిష్క్రమించును]

మరు:—ఇఁక విచారించిన లాభ మేమి? నాథుని యాగమనమునకు నిరీక్షించుచుఁ, నిష్టదేవత యగు, గౌరినిఁ బూజింప నేఁగెద. (అని వెళ్లఁ బోయి, ధ్వని నాలించుట నటింపుచు) ఆహా ! ఎచ్చటనుండి యో, విచారగ్రస్త మగు, కంఠరవము వినఁబచ్చుచున్న దే! (చూచు చుండ)

మృకం:—(ప్రవేశింపుచు) (అనుబంధము-7)

మరు:—(సంతోషాశ్చర్యఖేదములతో) అయ్యో ! ఇ దేమి ? దేవా! పరమేశ్వర సేవాసముత్పన్న సకలకళావిభాసురం బగుభవన్ముఖచంద్ర మండలము, శోభారహిత మై యుండుటకుఁ గారణ మేమి ? యీ విచార మేల ?

మృకం:—(స్వ) కట్టా ! ఏ మని వచింతు ?

మరు:—ప్రాణేశ్వరా ! మాటాడ రేమి? సత్యలోకమున కరుగ రైతిరా?

మృకం:—సతీ ! పోయితిని. ఫల మవాచ్య మై చిత్తసంక్షోభకారణ మైనది.

మరు:—(తనలో) కటాకటా ! ఇచ్చట నా కేకారణమున సంతాప మయ్యెనో, యాకారణమున నే, జీవితేశ్వరున కాసన్నిధానమునఁ బరాభవము సంభవించి యుండునా ? (ప్రకాశముగ) నాథా! దైవవిని మనల నిర్భర బాధించుచున్నది. మనపూర్వజన్మకృతదో

షమునఁ గదా! సంతతిలేనివార మైతిమి. ఇంతకుము న్నిర్వురు ము
నిపత్నులు, మనపర్ణశాల కేతెంచి, మఱచినీ రిమ్మని, కుశలప్రశ్నల
చే గ్రహించి, గొడ్డుగాలిచేతి పూరిపుడక యైనఁ గైకొనఁ దగదని,
జలములఁ బరిత్యజించి పోయిరి. నే నాపరాభవమునఁ గుందుచుఁ
దమరాక కెదురుచూచుచుండ నా యభాగ్యదేవత మీకుసైతముఁ
దటస్థ మగుట, దురంతదుఃఖభాజన మై యున్నది. మన కింక గతి
యేది? ఎవరు దిక్కు?

మృకం:—కట్టా! నేఁటికి మనయాశ్రమ మెంతవిచారగ్రస్త మైనది!
(భగవంతు నుద్దేశించి) ఓ సర్వేశ్వరా! శంకరా! దీనబంధు!
నేను నీదాసానుదాసుఁడ నై, నీవే యేడుగడ యని తలంచి, నిశ్చ
యమానసుఁడ నై, భజించు చుంటినే! యీదు స్తరకలుషవారా
శినుండి తప్పించుకొనుమార్గ మెద్ది? నీకన్నమాకు వేరుగతి కలదా?

మ. కరుణాలేశము లేదె? భక్తుఁడను నేఁ గానే? ననున్ బ్రోవగా
భరమంచున్ ద్యజియించితే? జగములన్ బాలింప నీవే కదా?
కరిచర్మాంబర! నాగభూష! హర! గంగాసంగమోల్లాస! మా
దురితంబుల్ దొలగింపవే! యొకపుత్రుం గూర్పవే! యీశ్వరా!

మరు:—నాథా! మనల నీయాపదనుండి దరిజేర్ప, నేమహానుభావుఁ
డైన దయచేసి, తరణోపాయ మొసంగెనేని సంతస మగునే! అది
యు, నరుదయ్యెఁ గద?

మృకం:—(ఆలించుటనటించి) ప్రియేశ్వరీ! ఎచ్చటనుండి యో, మహ
తీనినాదము వినవచ్చు చున్నది. దేవర్షి యగు, నారదుఁడు త్రిలో
కసంచారి యగుట, వియన్మార్గగామి యై, యెచ్చటికోఁ బోవుచుండ
నోపు.! భాగ్యవశమున నిటు రాఁగూడదా?

మరు:—అయ్యో! మనకంతటి యదృష్టమా? (అని యిర్వురు బయ
లాలకించుట నటింపు చుండ)

శిష్యు:—(పూజాద్రవ్యములఁ గొనిప్రవేశించి) గురువుల కభివాదము.
మృకం:—దీర్ఘాయురస్తు.
శిష్యు:—(లోపలి కేఁగి, పూలబుట్ట నందుంచి వచ్చును)
నార:—(ప్రవేశము) . (భజగోవిందం)
మృకం:—వందే హం సన్మునిపవిత్రచరణం (నమస్కరించును)
మరు:—మహాత్మా! నమస్కారము.
నార:—సుపుత్రావాప్తి రస్తు.
మృకం:—దయచేసి, యీకృష్ణాజిన మలంకరింపుఁడు.
నార:—శ్రీమన్నారాయణ! నారాయణ! (అని కూర్చుండును)
మృకం:—(కూరుచుండును)
మరు:—(నిలుచుండును)
మృకం:—దేవర్షిసత్తమా!

చ. అమలచరిత్ర! మీరలు మ దాశ్రమ భూమిని జేరవచ్చుటన్
మముఁ గృతకృత్యులన్ సలుప మానసమందుఁ దలంచి రంచు నెం
తుము భవదీయదర్శనము తోడనె ధన్యతఁ గంటి మయ్య! మా
తనుము లడంగిపోయెఁ బసుధాస్థలి వార్త లెఱుంగఁ దెల్పుఁడీ!

నార:—"వసుధాస్థలిఁ" యన నేల? ముల్లోకంబులఁ గలవార్త లెల్ల నీయుల్లంబు పల్లవింపఁ దెల్లం బొనర్చెద నాలింపుము. సిన్నటిదిన మున, విధాతృసదనమ్మున కరిగి, ప్రసంగవశమున విశేష మరసి, పిమ్మట, మృకండునకుఁ గతియేమని, సృష్టికర్తను బ్రశ్నించితి.
మృకం:—మహాత్మా! కమలగర్భుఁ డే మని యాన తిచ్చెను?
నార:—"వారణాశికి జని, గృహిణీసమేతముగ, మణికర్ణికాఘట్ట మున, గౌరీ, శంకరులఁ గూర్చి తపం బొనరించినచో, నర్ధనారీశ్వరుఁ డుఁ బ్రసన్నుఁ డై, సుపుత్రు నొకని బ్రసాదించు" నని నిరాఘా టముగ వాక్రుచ్చె నంతఁబితా మహు నాజ్ఞఁ గైకొని, నీ కీవార్తఁ దెలియఁ జేయుట కీమార్గమునఁ వచ్చితిని.

మృకం:—ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి! మహాత్మా! తమపరోపకారపారీణత నెంతయుఁ గొనియాడెద.

మరు:—సదయాత్మా! మణికర్ణికాఘట్ట మంతటిప్రభావము గల్గది కాఁబోలు! లేకున్న “నిమిత్తమాత్రముగ, “వారణాశి” యనియే సెల వీకుందునా?

నార:—సాధ్వీ! విపులముగవర్ణించిన, నొకగొప్పగ్రంథము కాగలదు. బ్రహ్మాదులుఁ దత్సరోవరస్నాన మాచరించి, నిశ్చలతపంబుఁ జేసియే భువనములఁ సృష్టింపఁ బెంప, హరింప సమర్థులైరి. కావున మీ రింక వేగిరపడి, కర్తవ్యమున కుపక్రమింతురు గాక

మృకం:—
మరు:— } మహాభాగ్యము.

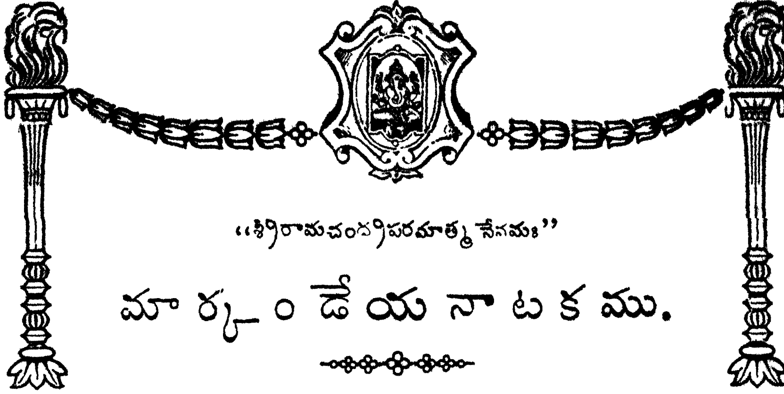
నార:—నే నింక నాయాశ్రమమున కేఁగెదను, మీరు రేపటియుద యమ్ముననే పయన మగుఁడు.

మృకం:—చిత్తము! వెండియుఁ దమదర్శన మపేక్షింతు.

నార:—ఆలాగుననే! మీపుత్రునిజిలిబిలిపల్కు లాలింప విచ్చేయకుందునా? (అని వెళ్లుటనటించును) (భజగోవిందం)

మృకం:—
మరు:— } (సాగనంపుట నటింతురు, తెరపడును)

"శ్రీరామచంద్రపరమాత్మనేనమః"

మార్కండేయ నాటకము.

ద్వితీయాంకము. 1 వ రంగము.

కాశికాపురవీధి

(ప్రవేశము భట్టోజీదీక్షితులు)

భట్టో-శ్లో॥ వందే శంభు ముమాపతిం సుర గురుం వందే జగ త్కారణం
వందే పన్నగభూషణం త్రిపుర భిత్ ఫాలాగ్ని నేత్రోజ్వలం
వందే భక్త జనా వనం శశి ధరం వందే ముకుంద ప్రియం
వందే దేవకిరీటకోటివిలసత్పాదారవిందం శివం.

(ప్రవేశము వేంకటశైనులు)

వేంక:—(స్వ) వృద్ధజంబుకమువలె నీభట్టోజీదీక్షితు లెచ్చటికో వెళ్లు చున్నాఁడు. ఎప్పుడు చూచినా ధనార్జనప్రయత్నమే కాని యితరవ్యాపారములేదు సంతానమా, చట్టుబండలా! ఎవరుతినను! శవవాహక సంపాదనబాపతు రెండులక్షలు, నీటికాసులుతాలూకు లక్షోయేఁబదివేలు, పూర్చిపెట్టి పొట్టనిండ గూడైనఁ దినక, యీమట్టమధ్యాహ్నమునఁ గ్రిందఁగాళ్లు, మీఁద నెత్తి కాలుచు నుపాదానమునకై బయలుదేరకున్న, వీని కేమి మునిగినది?

భట్టో:—(కళ్లబొట్టాకుచుకొనుచు సమీపించి) ఎవరు నాయనా? వేంకటావధానులా యేమి?

వేంక:—అవధాని కాదు! చైనులు.

భట్టో:—నీవా! రామసోమయాజుల బిడ్డవా?

వేంక:—ఆ! అగును. అయితే, తాతా! ఇంతయెండలోఁకూడఁదిరగట వెందుకు. ఆకూడఁబెట్టినది చాలదా? ఇఁక నీవృత్తి మానరాదా?

భట్టో:—అగును కాని అలవాటు వదలితే తోఁచదు బాబు!

వేంక:—తోఁచకుంటే కులాచార మగుతపస్సుఁ జేసికొనరాదా? దానివలన, పూర్వపుణ్యముండి, సంతాన ముదయించి సద్గతిఁ జేకూరునే!

భట్టో:—ఓరి! వెఱ్ఱివాఁడా! యింకను సంతానాపేక్షయా? సరిసరి!

వేంక:—నేను వెఱ్ఱివాఁడనుఁ గాను! చూడు మామణికర్ణికాఘట్టమున మృకండమరుద్వతులను మునిదంపతులు నీకంటె వయోవృద్ధులు, సంతానాపేక్షచేఁ దపోనిష్ఠాగరిష్ఠులై, యీశ్వరు నారాధించు చున్నవారు. ఎక్కడనో మునిపల్లెయందుండువారే యిచ్చటకురాఁగా నూరిలోనివాఁడవుఁ వారికన్నఁ జిన్నవాఁడవునీ వుపేక్షించుట మంచిదియా?

భట్టో:—అయితే! వారిసంగతి నీ వేలాగ్రహించితివి?

వేంక:—విశ్వేశ్వరార్చకుని భార్య చెప్పిన దని మాయింటిది నాతోఁ జెప్పినది.

భట్టో:—అంతేనా? నీవు చూడలేదుగా!

వేంక:—అవ్వతోఁగూడా! నీ వాయుద్యమమున కుపక్రమించిన నేనే చూచి వచ్చెదను.

భట్టో:—ఇదుగో నోయి! దీని కేమి! నన్ను "తాతా" అనినను, మాయింటిదాన్ని, అ వ్యనకుసుమా! విన్నగా మాట దక్కదు.

వేంక:—అయ్యబాబో! నీకన్న ముసలిదిలా గగపడునే, అంతకోపమా? అలాగైన, కోపి కోపిక యుండదు! అదిలేకున్నఁ దప మాచరించుట కష్టము ఆచరించినను, సిద్ధింపదు! రా! రమ్ము! ఇంటికిఁబోవుదము.

భట్టో:—నే నాలా వెళ్లి రెండుమూఁడుగడవ లెక్కనం గాని చెంబు నింపఁడు. నీవు పద.

వేంక:—మంచిది (నిష్క్రమించును)

భట్టో:—తప మట, వీడిఘోగ మట, సంతాన మట; ఒకవేళఁ గలిగినను నే నింతకష్టపడి యార్జించినది వాఁ డేదురభ్యాసమున నాశనముఁ జేయునో, తద్వారా పితృదేవత లధోలోకముపాలు గావలసివచ్చును. సంతానము లేదువిధము లు గాన నాయవసానకాలమున కున్నధనములో నేఁబదివేలు భార్య కుంచి, మిగిలినది యేభాంతీయవిద్యాలయాదుల కైన నిచ్చిపోయెదను. (నిష్క్రమించును)

(ఇదివిష్కంభము)

(తెర యెత్తఁగా, మణికర్ణిక, యీశ్వరధ్యానముఁ జేయుచున్నమృకండమరుద్వతులు నమస్కరింపుచుఁ గనిపింతురు)

మృకం:—శంభో! సకలాభీష్టప్రదా! గౌరీరమణా! పాపహరణ!

మ. కరుణాలంకృతమానసాంబురహా! శ్రీకంఠా! సదానంద! దు
స్తర దుర్వారభవాంబురాశితరుణా! సద్యోగ సంపత్కరా!
గిరిజేశా! త్రిపురాసురాంతక! మహాగ్నిజ్వాలికానేత్ర! నిః
శరణాంటీః నిజ భక్త పోష! సకలైశ్వర్యాకరా! శంకరా!

(గౌరీశంకరులుఁ బ్రసన్న మగుదురు)

శంక:—ఓపుణ్యదంపతులారా! మీనిశ్చలతపంబున కానందభరితులమైతిమి! మీ రర్థించినపుత్రుఁడు దీర్ఘాయుర్దాయువుగలదుర్గుణుఁడు గావలెనా? అల్పాయుష్కుఁ డగుసుగుణుఁడు గావలెనా? కోరికొనుఁడు.

మృకం:—దేవాదిదేవా! సకలలోకశరణ్యా!

మ. చిరకాలంబుననుండి సంతతికినై చింతించి చింతించి త్వ
చ్చరణాబ్జంబుల పూజ సల్పి ఖలు నే చందంబునన్ గోరుదున్
దురితుం గాంచె మృకండుఁ డంచు జనముల్ దూషింప నెట్లోర్చెదన్
మొరకుంబుత్రుఁడు వంశవృక్షమును నిర్మూలంబు గావింపఁడే?

శంక:—అట్టు లేని, మహోన్నతగుణగణాలంకారుండును పదియార్వత్స
రముల నతిక్రమించని వయఃపరిమాణుండును నగు వాని నొసంగితి.

మరు:—(ఖేదామోదములతో) కట్టా! భూయానందకాల మెంతస్వల్ప
ము? అయిన నీజగజ్జనని నిట్లు వేడుకొనియెద. (ప్ర)ఓతల్లీ? దీనజన
కల్పవల్లి?

గీ. గొడ్డురా లనుమాట కేఁ గుందికుంది!
ప్రాణములుపోక జీవచ్ఛవంబ నగుచుఁ
గడకు నీదయఁ బుత్రునిఁ గాంచిమఱల
నతని,యల్పాయువున కయి, యడలఁ గలనె!

గౌరి:—సాధ్వీ! నారు వోసినభగవానుఁడు నీరు వోయకుండునా? ఇప్ప
టి కొం డెద్దియుఁ గోరకుము.

మరు:—మహాప్రసాదము (మృకండమరుద్వతులు శిరములు వంచి నమ
స్కరింతురు. తెర వాలును)

(అరణ్యమార్గము) (ప్రవేశము నారదుఁడు)

నార:—(భజగోవిందం) ఔరా! పరమేశ్వరునిమాయ దెలియుట మసా
ధ్యముగద! ఎంతకాల మెవ్వరి నేమనోవ్యాకులతచేఁ గృశింపఁ జేయు
నో! ఎవ్వరి నేవిధమున సంతోషసాగరమ్మున నోల లాడించునో,
తెలియనీక, రాత్రింబవళ్లవోలె నాయాకష్ట సుఖములను, హఠాత్సం
భవములుగ, నమకూర్చుచుండును. అటులే కాకున్న, మొన్నమొ
న్నటివఱకు, సంతానహీనతచేఁ బరితపించినమృకండమరుద్వతులకు,
పుత్రప్రాప్తియగునని యెవ్వరేనిఁ దలఁచిరా? ఇది దైవయోగ
ముగాక యితరమగునా? కాని, పాప మాతనయునకు షోడశవత్సర
ములే జీవితకాల మగుటకు విచారింపవలసె నిట్టిపాటునకుఁ బూర్వ
జన్మకర్మము కారణముగా నుండవలయు లేదా యేతత్పరిమాణ
మునకు గోప్య మగుభావ మే దేని యుండ నగు నంతియె కాని,

తనభక్తులును, వృద్ధులును, జిరకాలమునకు సంతానోదయమున నా నందించువారును, నగుముని దంపతులను, వెండియు దుఃఖంపఁజేయుటకు, గౌరీవరుం డంత నిర్దయుఁడా? కాఁడు! కావున నేనీవిషయమున నిశ్చయము తెలుపజాలను; నోపినకొలంది శ్రద్ధతో విచారించి, నారదుఁడు, కలహాభోజనుఁ డే గాక, భూతదయాపరుఁ డనికూడఁ గీర్తి వహింపవలయు. లిఖిత ముండె నేని, యీసందర్భమునఁ గడుపునిండ భోజనముగూడ సమకూడును. నేటి కింక నాయాశ్రమమున కేఁగి, కర్తవ్య మాలోచించెద. శ్రీమన్నారాయణచరణారవింద ధ్యానానంద మానమానసుఁ డగు నీ నేవర్షి వాంఛితములు నెరవేర కుండునా? కానిమ్ము. (భజగోవిందం)

(మృకండునిపర్ణశాల, మరుద్వతీమార్కండేయ, శిష్యులతోఁ గూర్చుండి యుండఁ దెరయెత్తఁ బడును)

మృకం:—మరుద్వతీ! ఋషిసాంప్రదాయవిరుద్ధ మగు, ప్రేమానుబంధమునుబట్టి, నేను సైతము విడచి యుండఁజాలను; కాని, "గురుశుశ్రూషయా విద్యా"యను నట్లు గొంతకాల మైన గురుకులవాసు నొనర్పినం గాని యుత్తమము గాదు. న యొద్దనే చదివింతమన, లేక లేక జన్మించినతనయుఁ డగుట, భయభక్తులతోఁ జదివించుటకు, మోహము నవభ్యంతరము సెప్పును. భయరహితులకు నిర్దుష్ట మగువిద్యాగంధ మలవడదు. అందుచే, నామిత్రుఁడును, సర్వశాస్త్రపారంగతుఁడును, నగు, కణ్వమహర్షి కడఁ జదివించుట సమంజసము. తదాశ్రమ మిచ్చటి కనతిదూర మే యగుటవలన మన మప్పు డప్పుడు చని, చూచి వచ్చుటకును, అనధ్యయనదినములలోఁ గుమారుఁడు వచ్చి పోవుటకును, వీలుగ నుండును. ఇఁక సంకోచింపకుము.

మరు:—చిత్తము, నను కెఱుంగని యంశముఁగలదా?

(ప్రవేశము కణ్వుఁడు)

మృకం:—ఓహో! ఏమి నాభాగ్యము. నామన్మరణమాత్రమున దర్శన మలవడుట కెంతయు సంతసించెద. (చేతఁజూపి) ఈవ్యాఘ్రాజినముపై విశ్రమింపుము.

కణ్వ:—(కూరుచుండి) మిత్రమా! మృకండా! పరమేశ్వరసాక్షాత్కారధన్యతముఁడవు, నినుఁ గనవచ్చుట యబ్బురమా? (మార్కండేయుని జూపుచు) ఇతఁ డేనా? శంకరవరప్రసాది!

మృకం:—(కుమారునితో) బాబూ! తాతగారికి నమస్కరింపుము.

మార్కం:—(కణ్వుని జూసినమస్కరించును) (అనుబంధము 12)

కణ్వ:- -శుభం భవతు! శుభం భవతు (అని దగ్గఱకుఁ దీసికొని) నాయనా! ఈశ్వరదత్తుఁడ వగుటనీయాశ్లేషణ మమందానందదాయకమై వెలయు చున్నయది (మృకండునితో) వయస్యా! నారదునివలన సర్వ మెఱింగితి, భగవానుఁ డిం కే మాజ్ఞ నొసంగెను?

మృకం:—ఆజ్ఞలమాట యటుండఁగ ఆహా! యే మాపరమేశ్వరుని దయార్ద్రస్వాంతము! యే మాభక్తవత్సలత! సాక్షాత్కారసమయనిరుపమానంద మిప్పటికినిఁ బులకాంకురితశరీరుఁ గావించు చున్నది వినుము.

సీ: ముగ్ధపా థోధిముద్దుల పట్టి రాకా శశి
ఘనజటాజూటగాట విని వెలుంగ
విమలీ కృతా ఘౌఘ విష్ణు పాదో ద్భవి
జాహ్నవీదేవి శీర్షమునఁ గులుక
సకలలో కాలోక సంస్తూ యమాన రు
ద్రాక్షలు భూతి దే హమున మెరయ
నగణిత గుణరాశి జగదంబ శాంకరి
ప్రీతితో వామాంక పీఠి నుంత!

గీ: పరిధిత గజచర్మవసనధా రణముతోడ
డంబుమీఱు త్రిశూలహ స్తంబుతోడ

భక్తసంత్రాణశీలత తత్పరతతోడ
హరుని కనులారఁ గంటిమి యార్తిఁ దీర.

కణ్వ:—మిత్రుఁడా! నీవాక్యములచే నా కిప్పుడు సాక్షాత్కరించినట్లున్నది. భవదానందమునకు మేర యున్నదా? పులకాంకురమాత్రమే కాదు. చైతన్యముం గూడఁ దొలంగించును. ఇన్నెంతకాలము వర్ణించినను దనివి తీరదు. నన్నెందులకు దలపెట్టితివి?

మృకం:—అక్షీణతపఃఫల మగు నీచిఱుతని నీయొద్ద విద్యాభ్యాసునిఁ గావింప నెంచితి; నందుకై.

కణ్వ:—మంచిది! ఇది కడుయోగ్య మగుసమయము! నా వెంటఁ గొంపోయెదఁ బంపుము.

మృకం:—(కుమారునిదగ్గఱకుఁ దీసికొని) తండ్రీ! "విద్యావిహీనః పశుః" అని పెద్దలు వచింతురు కాన కొంతకాల మీగురువులకడఁ జదువుకొనియెదవా?

మార్కం:—జనకా!

గీ. జగతి జన్మించి మానవ జాతియందు
మౌఢ్యమున మని యుంట, స మంజసంబె?
కాన నీదేశికుని సన్నిధానమందుఁ
జదివి వచ్చెదనయ్య! నిస్సంశయముగ.

మరు:—(దగ్గఱకుఁ దీసికొని) నాయనా! మే మప్పుడప్పుడు వచ్చి చూచుచుందుము. గురువుల యాజ్ఞ యైనప్పుడు సహవాసునితో నీవును వచ్చెదవుగాక పోయిరమ్ము.

మార్కం:—తండ్రీ! నమస్కారము. తల్లీ! నమస్కారము. నన్నుదీవించి పంపుఁడు.

మృకం:— }
మరు:— } సకలవిద్యాపారంగతో భవ.

కణ్వ:—రావోయి నాయనా! (మృకండమరుద్వతులతో) ఇఁక మీరాఁగుఁడు. మే మేఁగి వత్తుము.— (తెరపడును)

(ప్రవేశము. ఋషికుమారు లిర్వురు)

(1 మైత్రేయుఁడు. 2 శారద్వతుఁడు)

శార:—మైత్రేయా! మార్కండేయుఁడు, శంకరవరసంభవు డగుటఁగాఁ బోలు నతఁ డాఖ్యానమైనది తడవుగఁ శాస్త్రచర్చలందు నెవ్వరికి నంద కున్నవాఁడు. దైవకటాక్ష మెంతకైనఁ జాలినదేసుమా!

మైత్రే:—సందేహమా! కాని, యాతనిమనోనిరూఢతఁ గనుఁగొనవలయు నని నా కించుక యూహ జనించు చున్నది. అందుచే నేటికుశాసంగ్రహణసమయమున నేను, విష్ణువే మహోత్కృష్టుఁడనియు శివుఁడు సామాన్యుఁ డనియుఁ నిమిత్తమాత్రముగ నుపన్యసించి, అందుపై హృదయముఁ గనుఁగొనియెద.

శార:—అతఁడు, జ్ఞానసంపన్నుఁడు. అందుచే, శివకేశవులకు భేదముఁ గల దనుట కంగీకరింపఁ డని తోఁచెడిని.

మైత్రే:—అట్టి యభేదసాంప్రదాయము, మనము నైత మెఱుంగమా? అయినను, మార్కండేయుని యభిమతముఁ గూడ, నతనినోట వినుట కెట్లుండునో యని.

శార:—ఇంతకంటె, నీశ్వరతత్త్వమును గురించి యుపన్యసింపు మని కోరుట సమంజస మేమో?

మైత్రే:—ఒకనిమనోవ్యక్తిఁ బయల్పరచుటకు, యుక్తిప్రయోగ మే ముఖ్యముగద?

శార:—సరి యే కానిమ్ము. పూజాద్రవ్యములఁ గొని రాఁదగిన సమయ మగు చున్నది పోవుదము. (నిష్క్రమింతురు)

(విపినవాటిక; ప్రవేశము; మార్కండేయుఁడు, శారద్వతుఁడు, మైత్రేయుఁడు, గాలవుఁడు.)

(అనుబంధము-13)

మైత్రే:—ఆహా! అవటపత్రము లెంతయానంద మొసఁగుచున్నవి, కావుననే, శ్రీమహావిష్ణు వీ యాకుపైఁ బరుండి సప్తమహార్ణవములచేఁ

గొనియాడఁబడియె? శివుఁడు శివుఁ డనుట యే గాని, ప్రేతభూ
ములం దక్క, నిట్టిమనోహరతలమున నెన్నఁ డేని నివసించెనా?

గాల:—రమారమణుపైఁగలప్రేమ, నుమారమణుదూర నగునా?

మైత్రే:—తూలనాడు టే మున్నది? బుడబుక్కలవేషము, సతీవిసర్జ
నము, పులికలాపము, పునుకమాల, భిక్షుకత్వము. శిరస్తటగంగా
ప్రశంస మున్నగున వెవ్వ రెఱుంగరు? యథార్థముఁబలుకుట త
ప్పగునా?

మార్కం:—(ఆనందమున నవ్వు చుండును)

గాల:—మార్కండేయా! వింటివా? శివతిరస్కారము దీనికి నీ వే
మందువు?

మార్కం:—ఏమందును! అమితానందము నొందుదును. ఏల నన దూ
షణచేఁ గాని, భూషణచేఁ గాని, భగవన్నామోచ్చారణ మొన
రింపుట యే గద! ముఖ్యము. అందు, శివ, కేశవుల నిర్వర నొకే కా
లమునఁ దలంచుటచే, మఱియు సంతోషము. ఒకవేళ నీవనినట్లు
నిక్క మగుదూషణ యే యనుకొనుటకు, లోకపావనుం డగుశంక
రునిపవిత్రతరము లగుచర్యల నే వక్కాణించె గావ నట్టి యవకా
శ మణుమాత్రమును లేదు. రక్షకుఁ డగుశంకరుఁడు, గజచర్మ వస
నధారుఁడై, భృంగీశ్వరాదులఁ బురస్కరించుకొని కైలాసాచలో
న్నతప్రదేశమునఁ దాండవకేళి యొనర్చినప్పుడు, తన్మహేశ్వరకరా
లంకృతం బగు, బుడబుక్కలడక్కివంటి, ఢమరుకమునుండి జనించిన
శబ్దములం బట్టియే, పాణినీయుఁడు మొద లగుధీవిశాలురు, శబ్ద
శాస్త్రముల రచించి, భాషాప్రపంచమునకు మే లొనరించిరి. కావు
న, బుడబుక్కలవేష మొక్కటియే జగంబుల కింతటిమహోపకార
మొనర్ప, నిఁకఁ దక్కుంగలశివలీల లెంతజగదుద్ధారణకారణంబు ల
గునో యూహింపుము! ఇయ్యది కౌముద్యాదిగ్రంథపఠనప్రారంభ
మున నమనము చదివిన దే కద! ఇది యిట్లుండ «శివాయ విష్ణురూ

పాయ, శివరూపాయ విష్ణవే" యని వేదములుద్ఘోషించుచుండ నదిగు
ర్తెఱుంగక భిన్నాభిప్రాయులై గొందఱు చెడిపోవుచుండిరి. కాని,
మన మామార్గ మవలంబించక పెద్దతోవలం జనువారల నీమార్గ
మునఁ బ్రవేశింపఁ జేసి, సంఘీభావమున మెలంగుట పరమోత్త
మము. అట్టియైక్యస్థాన మే ప్రణవము. అది యే సర్వశక్తిస్వరూ
పపరబ్రహ్మ మని పేర్కొనంబడు చున్నయది. సంఘీభావశూన్యుని
చిత్తము, నిర్మలినముగా నుండఁ జాలదు. కల్మషహృదయ మే
పాపకార్యాచరణములకు మూలకందము. అట్టివానిని భగవంతుఁడు
విశ్వసింపఁడు. "ఐకమత్య" మనుమహాయుధము ధరింపకున్న, భగవ
త్కార్యములు గాని, దేశవిషయములుగాని, వంశమర్యాదలు గా
ని, చివరికు బహుస్వల్ప మగుస్వవిషయముఁ గాని, నెగ్గించుకొను
ట కష్టము. గావున, నీతని నే నేమియు, ననుటకునమర్థుఁడఁ గాను.
ఒరులుఁ బ్రేరేపించిన నొడంబడను! అట్టియగత్యమును, లేదు! నీ
యందు, నాయందు నితనియందు సకలభూతములందు, సంపూర్ణ
ముగ నిండి యుండి ప్రకాశించువాఁ డొక్కఁడే యగుట నిశ్చయ
ము. నిర్ధారణము. నిస్సందేహము. ఇది యంతయు నెఱింగి యున్న
ను, నాహృదయముఁ గనుఁగొనుట కీమిత్రుఁ డర్హుఁడఁ గాని,
యితరము గాదు. (మైత్రేయునిబుజమునఁ జేయివైచి) చెలికాఁడా!
నీమూలముననఁగద, సత్కాలక్షేపము జరిగినది. ఎంతయుసంతోషము.

మైత్రే:—(స్వ)ఆహా! ఇతఁ డెంతసాత్వికస్వభావుఁడు శాంతవర్తన మే,
ధూర్తకులవిభంజనము (ప్ర) జ్ఞానసంపన్నుఁడ వగుమార్కండేయా!
నీమిత్రతకు నీనిష్కళంకహృదయమునకుఁ గడుంగడు సంతసించితి.
నీవుదలంచినట్లు నిన్నుఁగనుఁగొనుట కే నట్లుంటిఁ గాని, యితరము
గాదు. మన్నింపుము.

మార్కం:—మిత్రుఁడా! మన్నించుటకు, నీయొనర్చినతప్పేమి? ఇఁక

మన మందఱ మొక్కమా రాయీశ్వరు ధ్యానించి పిమ్మట ఫల, సమిధ, పుష్ప, పత్రాదుల గ్రహించి, గుర్వాశ్రమమున కేఁగుదము.

అందఱు:—అట్లనే గావింతము.

(అనుబంధము-14) (పుష్పములఁ గోయుటకై నిష్క్రమింతురు.)

"శ్రీరామచంద్రపరమాత్మనేనమః"

మార్కండేయ నాటకము.

తృతీయాంకము.

(మృకండాశ్రమము)

(మృకండమరుద్వతులుఁ గూర్చుని యుందురు)

మరు:—ప్రాణేశ్వరా! సుతుఁ డింకనురాఁ డయ్యెనే? నేఁ డనధ్యయనము గద?

మృకం:—వచ్చుచుండె నని యూహింతు.

మరు:—దేవా! కుమారు డింక మన యాశ్రమమున నే యుంచి విద్య నేర్పుదురా?

మృకం:—అటులే వర్తమాన మంపితిఁగద!

మార్కం:— } (ప్రవేశించి) జననీజనకులారా! వందనములు
శార:— } దేవా! నమస్కారము.

మృకం:— } నాయనా! రమ్మ (అని కుమారుని దగ్గఱకు దీసికొందురు)
మరు:— }

మృకం:—(శారద్వతునితో) అబ్బాయీ! కూర్చుండుము. శాశ్వతబ్రహ్మనిష్ఠాగరిష్ఠుఁ డగు, మీయాచార్యుఁడు, శిష్యులు లోనగువారు, సుఖముగా నుండిరా?

శార:—ఆర్యా! అందఱు కుశలముగ నుండిరి. మీతనయు దిగవిడచి,

క్షేమవార్తఁ గొనిరమ్మని సెలవిచ్చిరి. నా కాజ్ఞ నొసంగుఁడు.

మృకం:—సంతోషము. సర్వదా కృతజ్ఞుఁడ నని మనవిఁ జేయుము.

మరు:—నాయనా! యాశ్రమవాసినులకు విధేయురాలనని విన్నవింపుము.

శార:—చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

మృకం:—(కుమారునితో) బిడ్డా! కులదీపకా!

చ. విదిత యశుండు కణ్వముని విద్య లొసంగెనె? గారవంబునన్
జదివితివే? గురూత్తముని సన్నిధి భక్తి సమస్తవిద్యలం
బొదవఁగ వాని నెల్ల విన నుంటివె నేనునుఁ దల్లి కాన స
మ్మదమునఁ బల్కుమయ్య మనముల్ వికసింపఁ గుమార రత్నమా.

మార్కం:—తల్లిదండ్రులారా సకలశాస్త్రములఁ జదివితి విద్యకు వినయమే భూషణమని గ్రహించితి. (అనుబంధము--16)

మరు:—తనయా! సహజాలంకార మగు నీనమ్రత చే, నిన్ను విద్యావంతు నొనరించె. కన్నందుకు మాకును, విద్యోపదేశ మొనరించినందులకు గురులకును, సంతోషముఁ గూర్చితివి. ఐహికాముష్మికసుఖావలంబనమునకు, విద్యయే కారణభూతము గద.

మార్కం:—తల్లీ! పడరాని పాట్లన్నియుఁ బడి, నన్నుఁ గనుటచే నెక్కుడు ప్రేమ యుండుటయు, దానివలన నన్నుఁ జూచి కాని నాపల్కు లాలించి కాని మీ రానందించుట సహజమే. ఎంతటి యప్రయోజకుఁడైనను తమబిడ్డ తమకు మంచివాఁడుగనే తోచుట లోకసామాన్యము గద!

మృకం:—కుమారా! అట్లనకుము! శంకరవరప్రసాది వగుట నీ కేకొఱంతయు లేదు.

మార్కం:—జనకా! కొఱంతలే కేమి? సకలలోకశరణ్యుఁ డగు నీశ్వరు నారాధించితినా? అదిగొప్పలోపముగా కుండునా? మానవుఁడై జనించినందుకు, జననీజనకుల సంతోషపెట్టవలయు; వంశమర్యాదలఁ

గా పాడవలయు; సకలభూతసమదృష్టిని జరింప వలయు; విద్యాభివృ
ద్ధికై పాటుపడ వలయు; జ్ఞానాభివృద్ధికై, పెద్దలపాదసేవఁ జేయవ
లయు; ధర్మోద్ధరణమునకై, స్వశరీర, ప్రాణాపేక్షల నైనఁ సముద్యజి
యింప వలయు; నిష్ఠాగరిష్ఠుఁడై సర్వేశ్వరుఁ బ్రసన్నుఁ జేసికొని, జ
న్మరాహిత్యపదవి నందవలయు. అట్టివాఁడే మానవుఁడు; వానికే
యంతటఁగొనియాడఁబడుయశస్సు చేకూరును. ఒకవేళ నిందేయం
శమునఁ బ్రవేశింప కున్నను, మూఢభక్తిచే నైన భగవత్సేవ నొ
నరింప వలయు (అనుబంధము--16)

కావున నేనీశ్వరసేవకై కాలనిరీక్షణ మొనరించు చుంటి. సెల వొ
సంగినఁ బరమానందభరితుఁడ నగుదు.

మరు:—పట్టీ! మాకప్పుడే నీవియోగము ఘటింతువా?

మ. జననం బందితి మొన్న మొన్ననె గదా? సంతోష మేపార వి
ద్యను నేర్పింపగఁ బాపఁగాఁ బడితి వంతన్ బంచమాబ్దంబునన్
దనయా! యీశ్వరుఁ గొల్వ లేఁగనుచుఁ జింతన్ బొందె దేమందుఁ ద
ల్లిని కన్నందుకుఁ గొన్నినాళ్లయినఁ బాలిన్ జూచికోఁ జెల్లదే?
తండ్రీ! నీ వన్నమాట నేనిఁ జెల్లించుకొన వలదా?

మార్కం:—అమ్మా! నే నే మంటిని?

మరు:—"తల్లిదండ్రుల సంతోషపెట్టవలయు" నని పలికితివి కద?

మార్కం:—సత్యమే! అయినను, శునకమువలెఁ జంచలవర్తనముగలచి
త్తమునకు బుద్ధిఁ జెప్పి, యీశ్వరసేవా పరతంత్రుఁడై తదేకధ్యా
నసంపన్నుఁడై, పరమానందమున మునింగి, తేలుచున్న తనయు నీ
క్షించుట, మీసంతోషమునకుఁ గారణ మగుఁ గాని, నాలు గక్షర
ములు పట్టువడుటయే కాఁజాలదు. కానఁ నన్నుఁ జూచి ప్రస్తుతము
సంతోషింపనగునా?

మృకం:—తనయా! నీవాంఛిత మత్యంతసమాదరణీయ మైనను, మా
మురిపెముఁ జెల్లించుట కేని మాకొంతకాల మోపిక సేయుము!

మార్కం:—జనకా! నేను దనయుఁడ నై యుండఁ నీయాజ్ఞకు వ్యతిరేక
ముంతునా! (అనితల్లినిజూచి) అమ్మా! (ఆశ్చర్యముతో స్వగతము) ఇదే
మి! నాతల్లి దుఃఖించుటకుఁ గారణ మేమి? (తల్లితో) మాతా! ఏలవి
చారపడియెదవు? మీ యాజ్ఞలేక నేఁ బోఁగలనా? పోయిన, నాత
పము సిద్ధించునా? మీరు సునఃపూర్తిగఁ బొ మ్మనినపు డే పోయె
దను చింతింపకుము (తనలో అనుబంధము-17.)

నావాక్యమే, యీ మెవిచారమునకుఁ గారణము ఆహా నేనెంతదుర్మా
గ్గుఁడను! తల్లికి సంతాపముఁ గలిగించి, పాప మొడిఁ గట్టితిఁ గవ
తల్లియన సామాన్యమా? ఆమెహృదయమునకు ఖేద మొదవించు
టకంటెఁ ఘోర ముం గునా? నిజము నాలోచించినచోఁ దల్లికన్నఁ
జుట్టము, గురువు, దైవముం గలఁడా? మఱియు

చ పరము నిహమ్ముఁ గూర్చుభవ బంధములన్ దొలఁగంగఁ జేయుదు
స్తరదురితప్రచారములఁ సంహరణం బొనరించు మీన ధీ
వను నొనరించు సంతస మ పారముఁగా నిడు మాతృభక్తిత
త్పరుఁ డగువాని కీశ్వరుఁడు, ధన్యుఁడు తల్లిని గొల్చుపుత్రుఁడే.

కావున, సకలకల్మషములుఁ బటాపంచ లగుటకు, పతివ్రతాశిరోమ
ణి యగునాతల్లిఁ బాదము లంటి నమస్కరించెద (తల్లికాళ్లపై బడి)
అమ్మా! మన్నింపుము.

మతు:—నాయనా! ఈదుఃఖమునకు నాపురాకృతదోష మే కారణము,
గాని, నీవు కావు.

మృకం:—(విచారము నటించును)

మార్కం:—తల్లీ! నీపురాకృతదోషఫలము, నేనె యగుదునా?

మృకం:—సుతా! నీయం దిసుమంతయు దోసము లేదు.

మార్కం:—(చూచి) అయ్యో! జననీజనకు లిద్దఱు విచారగ్రస్తు లయి
రే. దీని కేదియో మహాకారణ ముండును అడిగెదఁ గాక

(పత్ని) అయ్యో! నాయనా! మీసంతాపమున కేమికారణము? ఏల
వచింపరు, నామనంబు తత్తరపడుచున్నయది. వేగ సెలవిండు.

మను:—నాయనా! ఏ మని వచింపఁ గలము! కత్తికబంటి యగు దుః
ఖమున మాట రాక, తలచినంతనె, గుండెలవియు చున్నవి! నాయీ
దురదృష్టజన్మమున కిఁ కెంతగడువు కలదో తోచదు. (అని
దుఃఖించును.)

మార్కం:—అయ్యో! నే నెట్లుసహింతు? తండ్రీ! జ్ఞానమూర్తి వగునీ
వుసు విచారపడుచుంటివే? ఏటి కీమనస్తాపము?

మృకం:—నాయనా! సంతానములేమికై, పెక్కువత్సరములు చింతిం
చి, గౌరీశంకరులఁ గూర్చి తపం బాచరించి, నినుఁ గంటిమి.

మార్కం:—సరియే! విచారమేల?

మృకం:—పరమేశ్వరుఁడు నిన్నుఁ బ్రసాదించుటకు మున్న వయఃపరి
మాణ, గుణశీలాద్యుల నిర్ణయించుభారము మాపై నుంచ, నా
యభాగ్యవశమున సకృతాత్మునే దయసేయుఁ డని యర్థించితి.

మార్కం:—ఓహో! అట్లైన, నీకిఁ బైసంగతిఁ దాము వచింపఁజా
లరు సరికదా! నేను వినవలసిన యగత్యమును లేదు. "పాపీ చిరా
యు స్సుకృతీ గతాయుః" అనునట్లు, నే నల్పాయుష్కుఁడ నైతి
ననియా మీసంతాపము? ఇందులకై, మీవంటివారు దుఃఖించుట
చనునా? ఏకులంబునఁ జన్మించినను, ఎంత మహదైశ్వర్యసంపన్నులై
నను, బుట్టినవాఁ రెన్నటికేని గిట్టుట సర్వసామాన్యముఁగదా! కా
వున, జింతించుట కవకాశ మేముండు నో సెలవిండు? సకలము దై
వాధీనము! మనవలన నే మగు? మఱియు;

ఉ. ఇంతకుముందు జన్మముల నెన్ని గ్రహించి నశించి యేరికిన్
గాంతుఁడ నైతినో! సుతుఁడు గాఁ జరియించితి నో!! వచింప న
వ్వంతయు శక్య మౌనె? యెవఁ రైనను మృత్యువుగెల్వనేర్తురే?
చింతిల నేల? మీ కొమరు జీవితకాలముకై భవాత్మకుల్.

మాత:—హా! తనయా! సుగుణనిలయా! నీ వెంతేఁగఁ బల్కినను దుఃఖ
దవానలమున కే నెట్లు తాళుదు? ఏకపుత్త్రవిషయమున నూరట
జనించు టెట్లు!

మార్కం:—అమ్మా! ఇంత కెక్కుడుఁగ విలపించి యైన నా కాయు
ర్దాయముఁ దేఁగలవా?

మృకం:—తండ్రీ! కర్మగతి యిట్లుండ, నంతటిభాగ్య మెట్లు గలుగును.

మార్కం:—కట్టా! దైవమా! గౌరీమనోహరా! దీనబంధు!

సీ. ఆయు వల్పం బౌట హా యెట్లు సైతురా?
తనయుఁడా యని తల్లి తల్లడిల్ల
మగవాఁ డగుటచేతి మనమున నే సృక్కి,
జనకుఁ డీరీతి బాష్పములు విడువ
నిదుఃఖవారాశి నీదుచుం డెడివీరిఁ
గనుచున్న నచటి మృగంబులేడ్వ
దిక్కులే కార్తిచేఁ బొక్కు చుండెడివీరి
నూరడిం పఁగఁ దగు వారు లేక

గీ. అక్కటా! నేటి కీమృకం డా శ్రమంబు
సంతసముఁ దక్కి ఘోరమ రంత దుఃఖ
భాజనం బయి, గతిఁ జూపువారు లేక,
నీరసం బయిపోయెనే నిర్మలాత్మ!

ఆహా! పుత్త్రమరణదుఃఖముకన్న „గొడ్డువా" రనుచింత యే యుత్త మమైనది. ఇంతటిసంతాపమున మునింగినతల్లిదండ్రులఁ గాంచి, ఇతికర్తవ్యతామూఢుఁడ నై యుండవలసె. కటకటా అగాధ మై దుస్సహ మై, దుర్భర మై, సతతహృదయశల్యప్రాయమైన, కుమారమరణశోకము నివారింప మార్గమెయ్యదియు లేదు. వృద్ధులై చిరకాలమున కొక్కబిడ్డనిం గని, తుద కాతని నచిరకాలమున నే కోలుపోవుటచే ముకుళీభూతము లైన, జననీజనకహృదయాంబుజము

లు. వెండియు వికసించుట దుర్లభము. ఛీ! ఛీ! నే నేలజన్మించితిని,
(భగవంతు నుద్దేశించి) ఓరజితగిరినివేశా! యీశా!

కం. ఎందుకు నను బుట్టించితి?
వెందుఁ గల్పాయు వొసఁగి ♦ యీగతి వీరికా
గుండించు చుంటి? వ్రారట
నొందరు నే నేమిసేతు ♦ నో జగదీశా!

ఆహా! దుర్భరము! దుర్భరము! (అని వినుట నటించి) ఆహా: విపం
చీనినాదము కర్ణపేయ మై యలర నారదమహాముని దయచేయు
చున్న ట్లున్నదే (తల్లిదండ్రులతో) జననీజనకులారా! హరినామా
మృతపానజీవనుం డగు దేవర్షివచ్చు చున్నవాఁ డూరడిల్లుఁడు.

మృకం } (కన్నుల నీరు దుడిచికొని సంతోషమును సూచించు
మరు } చుందురు)

మృకం:—మరుద్వతీ! మహోపకారి యగు నితఁ డిప్పట్టున నేదో యొ
కమార్గము నుపదేశించునని యూహించెద!

మరు:—అయినఁ గృతార్థుల మే కద! దేవా!

(ప్రవేశము నారద, విశ్వామిత్రవసిష్ఠులు)

ఋషు:— జయ: సకలలోకగురో!

మృకం } (లేచి నిలచుందురు)
మరు }

మృకం:—ఓహో! ఏమినాభాగ్యము! త్రిమూర్తులో యనుచందమున
విశ్వామిత్ర,వసిష్ఠ, నారదులు దయచేసిరే? ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి!

మార్కం:—పరమతపోధనులారా!

గీ. స్వార్థవిషయేచ్ఛ లుడిఁగి, ని ♦ శ్చలతపః ప్ర
భావు లై లోకహితముఁ గూ ♦ ర్పం దలంచి,
యనిశ మిూశ్వరుఁ గొల్చుమ ♦ హాత్ములార!
త్వత్పదాంబుజముల కిదే ♦ వందనంబు:

విశ్వా } దీర్ఘాయురస్తు.
వసి }

నార:—(నవ్వును)

విశా:—ఏమి? నారదా! మే మీకుమారునిc దీవించినంతనె నవ్వ సాగితివి

నార:—ఏమియులేదు. సృష్టికిc బ్రతిసృష్టిc జేయcగలసమర్థుcడవు నీవు ను, సకలజగద్గురుం డని విఖ్యాతి వడసినవసిష్ఠుcడును పొరపాటునకు బాల్పడితిరే యని, నవ్వు వచ్చినది.

వసి:—అ దెట్టిది?

నార:—శంకరుc డీకుమారుc బ్రసాదించినపుడు "పదియాఱ్వత్సరము లాయుఃప్రమాణ" మని యానతిచ్చె నట. మీ రాయాజ్ఞకు వ్యతి రేకముగ, 'చిరాయుర' స్తని దీవించుట పరిహాసాస్పదము గాకుం డునా? భగవంతునివాక్యమున కడ్డుండునా? మునులు తెలివిలేని వారని లోకము లూరకె గేలి యొనర్చునా? ఈలాటి యవ్యక్తములే కారణము.

విశ్వా:—ఔరా! నారదా! అవ్యక్తమా? తెలివిమాలినతనమా? పరి హాసాస్పదమా? అపరబ్రహ్మనైననేను దీవించుటయు, నయ్యది వృథ యగుటయునా? అట్లేయైన నవగ్రహపథంబులకు మార్పుక లిగి, తార లల్లాడి, కులపర్వతంబు లొక్కుమ్మడిం గూలి, శేషునిఫ ణము లదరి, జలనిధులు మేరమీరి, ప్రచండమార్తాండుcడు దననహ స్రకిరణములcబ్రసరింపcజేయుమట్టమధ్యాహ్నమున నిర్దుష్టముగ నక్షత్రము లెల్లరకుc గోచరమై భువనము లల్లకల్లోలమై నూత నసృష్టి సంపద లేర్పడ కుండునా?

నార:—(స్వ) ఈతని కింకc గొంచెము పురివెట్టెద(ప్ర)విశ్వామిత్ర! నీవు సమర్థుcడ వే మైనను,బ్రహ్మవాత కడ్డుండునా? ఆశీర్వచనము లన్నియునిజమవేఱునా? ఈశ్వరుcడు యోజనలేనివాcడా? కావునc దొందరపడకుము.

విశ్వా:—ఔరా! నారదా! నీకలహభోజనచమత్కారవాక్సంభాషణము నాకడఁ జూపకుము నాదీవన లితరదీవనలవంటివి కావు. శంకరుఁడు యోజింపువాఁడె యైన భస్మాసురాదులచే భంగ మొందునా? సంతానములేనివారి నట్టె యుంచక, యీకుమారు నేల నొసంగవలయు? పోనిమ్ము. అల్పాయుర్దాయ మేలఘటింపవలయు? ఎవ్వఁడేని క్షుద్బాధచే మలమలమాడుచు, యాత్రమున కరుదెంచి "భిక్షాం దేహి" యని నిన్నర్థించిన విషఫలాహార మొసంగఁ గలవా? అదిధర్మమా?

నార:—ఇది యంతయుఁ గర్మసూత్రము.

విశ్వా:—కర్మసూత్రమో, అధర్మసూత్రమో, చూచెదవుఁ గాక.

వసి:—మీవాగ్వాదములఁ జాలించి, ఋషు లమోఘవచస్కు లనుట సార్థకపరచుఁడు.

విశ్వా:—ఏల వ్యర్థ మగును? మృకండా! వినుము.

ఉ. వారినిధుల్ గలంగినను, వహ్నికి శీతలభావ మబ్బినన్
మేరువ బీటవారినను మేదినికంపము నొంది క్రుంగినన్
గూరిమి నీకుమారునకుఁ గూర్తుఁ జిరాయువుఁ బట్టువట్టి న
న్నారయ వే! త్రిమూర్తులకు నైన భయంపడ నంచు నెన్నఁడున్.

కావున నీకుమారుని నావెంట బ్రహ్మలోకమున కంపుము. అయ్యెడ నఫలము గాకున్నఁ గైలాసమున కరిగి భూతనాథు నడిగి, యేవిధమున నైన సాధించెద. నీ వించుకయు సంశయింపకుము.

వసి:—మృకండా! నేను నైతము వెంటనుందుఁ గానఁ దనూజు నంపుము.

మరు:—(మృకండునితో) ప్రాణేశ్వరా!

క. పిలువని పేరంటముగా
నలఘుతపోమహితు లిచటి కరుదెంచి యిటుల్
బలుకుదురే? దీనికిన్
ఫల ముండు నటంచు నెంతు భావమునందున్.

మృకం:—కాంతా! నాకును నల్లే పొడకట్టుచున్నది (మునులతో) తాపసోత్తములారా! పెన్నిధి నిరసించువేదవాఁడుండునా! కుమారుఁ గొంపోయి, యచిరకాలమ్ముననే, తిరిగి మాకొనులకఅవుఁ దీర్పుఁడు (మార్కండేయునితో) నాయనా!

చ. విమలతపోనిధానులగు ♦ వీరలతో జనుమయ్య సత్యలో కమునకు సృష్టికర్త యగు ♦ కంజజుదర్శనముం బొనర్చి పా దములకు మ్రొక్కి కనిగని యు ♦ తం డిడుదీవనలందు మయ్య ప్రా ణములను నీపయిన్ నిలపి ♦ నారము వేగము రమ్ము పుత్రకా!

మార్కం:—చిత్తముజనకా! జననీ! నమస్కారము (తల్లికినమస్కరించును)

మరు:—నాయనా! వినయధురీణా!

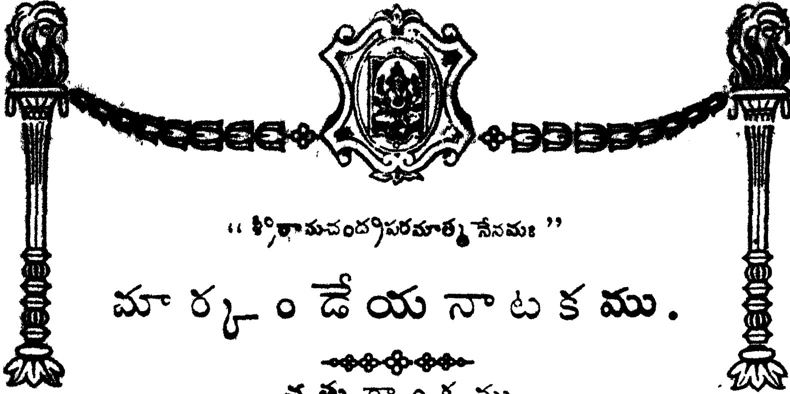
గీ. తండ్రి పరమోత్తముఁడు నగు ♦ తపసినేని
నేను జగదంబఁ గొల్చెడి ♦ దాన నేని
ఋషులపల్కులె వేద మై ♦ యెసఁగు నేని
నీకు శుభములు చేకూరు ♦ గాక సుతుఁడ!

తనూజా! పోయిరమ్ము.

వసి:—పుత్రప్రేమచే దివులొందక, సర్వేశ్వరు నారాధింపు చుండుఁడు. కుమారునకిసుమంతయు భయము లేదు.

విశ్వా:—మార్కండేయా రమ్ము. (వెళ్లుట నటింతురు తెరపడును)

"శ్రీరామచంద్రపరమాత్మనేనమః"

మార్కండేయ నాటకము.

చతుర్థాంకము

సత్యలోకమార్గము.

(ప్రవేశము ముందు నారదుఁడు వెనుక మార్కండేయ విశ్వామిత్ర వసిష్ఠులు.)

నార:—(తనలో) శ్రేష్ఠ మగుకలహబీజము దొరకినది. ఇది యమ హృదయ మనుక్షేత్రమున నాటి ఫల మనుభవింపవలయు. కానిమ్ము సత్యలోకవిశేషముఁ గూడనరసెద.

మార్కం:—(అనుబంధము—18)

(తెరయెత్తగా సత్యలోకము:—బ్రహ్మ, సరస్వతీ కూర్చుని యుండుట కాన్పించును)

ఋషులు:—భారతీనాథా! నమోస్తు నమోస్తు.

బ్రహ్మ:—ఓహో! పరమతపోధను లగు విశ్వామిత్రవసిష్ఠనారదులా! కూరుచుండుఁడు.

ఋషు:—(కూర్చుందురు)

వసి:—మార్కండేయా! సృష్టికర్తకు నమస్కరింపుము (అని జనాంతికముగాఁ బలుకును).

మార్కం:—(చేతులు జోడించి)

సీ. సత్యలోకేశ్వర ♦ జగదేకవంద్య!
నీపాదాంబుజములకు ♦ వందనంబు
కనకాంబరునినాభి ♦ కమలమం దుదయించి
వరలువరబ్రహ్మ ♦ వందనంబు
సమనాల్గుభువనముల్ ♦ వరుససృష్టించిన
పరమపావనమూర్తి ♦ వందనంబు
అఖిలవిద్యాప్రదా ♦ యనిలోకమాత యౌ
వాణీమనోనాథ! ♦ వందనంబు

గీ భక్తరక్షణ! నీ కికే ♦ వందనంబు
పతితపావన చారిత్ర ♦ వందనంబు
పద్మగర్భ' దయానిధే ♦ వందనంబు
భవవిదూర! చతుర్ముఖ ♦ వందనంబు.

బ్రహ్మ:—కల్యాణం భూయాత్ కల్యాణం భూయాత్.

ఋషు:—(మోములు వాల్తురు)

నార:—ఈవిషయ మిచ్చట తేలలేదు. విశ్వామిత్రుఁ డింతతో నూర కుండఁడు నాకుఁ గడుపునిండ నోగిరము లభియించుట కే యభ్యం తరమును లేదు.

బ్రహ్మ:—ఋషిసత్తములారా! మీ రేదియో నాలోచింపుచు ముఖ కాంతులఁ దొలఁగి న ట్లుంటిరి కారణమేమి?

విశ్వా:—సృష్టి యింతగా నున్న దని,

బ్రహ్మ:—సృష్టి కేమిలోపము? మీ రరుదెంచినకార్య మేమి?

వసి:—మహానుభావా! చిత్తగింపుము. (మార్కండేయునిఁ జూపి) ఈతఁడు మార్కండేయుఁడు శంకరవరప్రసాదమున మృకండమరుద్వతులకు జన్మించిన వాఁడు. నీలకంఠుఁ డీతని నొసంగునాఁడు పదియాఱ్వర్షము లాయుష్యు వని వచించె నట; మేము మృకండాశ్రమమున కరిగినప్పు డీతని న మస్కారమునకుఁ జిరాయు రస్తని దీవించి పిదప నమ్మహేశ్వరు

వాక్ప్రసక్తి దెలిసి విచారించి యితని మా వెంటఁ బెట్టుకొనివచ్చి
నీపాదములకు నమస్కరింపఁ జేసి నీయాశీర్వచనప్రభావమున మా
పలుకులనైతము సార్థకపఱచుకొనన నెంచి కొండంత యాసతోఁ జ
నుదెంచితిమి:

బ్రహ్మ:—అయ్యో! ఎంతవిచారము! నావ్రాలుఁ దుడువ నాకే సా
ధ్యముకా దని మీ రెఱింగినవిషయ మే యయ్యు నిట్లు కోరుట
భావ్యమా! నే నిం కేమ నందు?

విశ్వా:—అనుట కే మున్నది? చేయుట కే మున్నది? ఈమార్కండే
యుఁడు దీర్ఘాయుష్కుఁడు గాక మాయాశీర్వాదము వ్యర్థ మగు
నేని,

ఉ. శీతనగోన్నతస్థలి వ ♦ సించి మహత్తర మైన నిష్ఠ ఘో
రాతపవర్షబాధలకు ♦ నైన జలింపక రుద్రపాదముల్
ప్రీతిభజించి బ్రహ్మపద ♦ వీ గయిసేసిన నాతపంబునం
దీతనికోసమై సగ ♦ మీనముగాఁ ద్యజియింతు ధాత్రిపైన్.

నార:—(స్వ) బలే! బలే! విశ్వామిత్రహృదయకఠినము చక్కఁగా రవ
లు చున్నది. నా కింకఁ గొదవేమి? (బ్రహ్మతో) తండ్రీ! విను
చున్నావుకద.

బ్రహ్మ:—విశ్వామిత్ర! కారణములేక కినియుట పాడియా! సమస్తజీవ
రాసులఁ బుట్టింప నేనును బోషించుటకు శ్రీ మహావిష్ణువును స
మయించుటకు రుద్రుఁడును నా నని తెలియునుగద కావున నాతని
పాలికిఁ బోయివిన్నవింపుఁడు. నన్ను నెపపెట్టుటవలనం బ్రయోజన
మేమి?

వసి:—చిత్తము (తెరపడును)

కైలాసమార్గము

(ప్రవేశము విశ్వామిత్రవసిష్ఠనారదమార్కండేయులు)

మార్కం:— (అనుబంధము--19)

నార:—గాధినందనా! దారుణప్రతిజ్ఞఁ గావించితివి కాని పుట్టించినవాఁ
డే తన్నవలనఁ గాదన గిట్టించువాఁడా దయ గనుట!

విశ్వా:—ఏమి? నారదా! బ్రహ్మమానసపుత్త్రుండ వైనందుకు పక్షపా
త మగపఱచు చుంటివే! చాలింపుము చాలింపుము.

నార:—సరిలే నడువుము. (అందఱు నడచు చుందురు)

మార్కం:— (అనుబంధము--20) నిష్క్రమింతురు)

(తెర యెత్తఁగా కైలాసగిరిపై గౌరీశంకరు లగపడుదురు)

గౌరి:—చిరకాలమునుండి నా కొకసందియము బాధాకర మై యున్న
ది; దేవర క్షమింతు రేని విన్నవించుకొనియెద.

శంక:— హైమవతీ: ఏ మాసంశయము?

గౌరి:—పరమేశ్వరుని యాజ్ఞ లవిచ్ఛిన్నము లని వేదశాస్త్రము లుద్ఘో
షింపుచుండెఁ గద! ఆయాజ్ఞ లవ నెవ్వి? ఎప్పు డొసంగఁబడును?

శంక:—ప్రతిజంతువుజన్మించు నపుడు తొలిజన్మములం బట్టి ఫలములు
లిఖింపబఁడును. అవియే యీశ్వరాజ్ఞ లని యందురు.

గౌరి:—అటులైన జన్మాంతరసుకృత-దుష్కృతములం బట్టి సుఖదుఃఖ
ములు గలుగుచుండ సర్వమును గర్మ యని తలంపవలయు నే కా
ని తమ కాపద సంభవించి నపుడీశ్వరా! రక్షింపు మనియాక్రందన
మొనరించిన నేమిప్రయోజనము?

శంక:—కొంత పరిశ్రాంతికొఱకును నుత్తరజన్మములో సుఖంచుటకును
మొర సేయుదురు

గౌరి:—ఈతత్త్వ మెఱిఁగినవిజ్ఞులు పరమేశ్వరునికంటెఁ గర్మ గొప్ప దం
దు రేమో?

శంక:—అది సహజమే. హరిహర బ్రహ్మాద్యు లైననుఁ గర్మము
నకు బద్ధు లై యుండవలసినదే

గౌరి:—తమరు మృకండమునిద్వతులకుఁ బ్రసాదించినపుత్త్రువానివయఃప
రిమాణ మల్ప మగుటకుఁ దల్లిదండ్రులకర్మ కారణమా? తనయుని

కర్మ కారణమా? లేక యూపదియాఱవ్వత్సరము లనుదాని కితర మగు నర్థ మేమైనఁ గలదా?

శంక:—(చిఱునవ్వుతో) ఇంతకాలమునుండియుసీ ప్రశ్నలువేయు టింపులకా!

గౌరి:—శ్రమకుఁ గోపింపక నాయీసందియమును బాపవేడెద.

శంక:—మదర్ధాంగి వయ్యు నీవిషయ మూహింపలే కుంటివా?

గౌరి:—నే నొకవిధమున నూహించితిఁ గాని అగునా కాదా యని సంశయించు చుంటిని.

శంక:—ఏ మని తలంచితివి?

గౌరి:—వినుటకుఁ బదియారైనను గణితవరుసకు నూటా అగునట్లును తపోమహిమంబున యోగమార్గమునఁ జిరకాలజీవిత మొసంగుటకును, భూతదయాపరు లగు తాము నిశ్చయించుకొని, నిమిత్తమాత్రముగ నట్లంటి రని భావించితిని. తప్పయిన క్షమింపుఁడు.

శంక:—గౌరీ! నీయూహ మిక్కిలి సమంజసము. అయినను నీవిషయ మిప్పుడే వెల్లడింపఁ జనదు.

గౌరి:—చిత్తము.

(ప్రవేశము భృంగిరిటుఁడు)

భృం:—జయము. జయము. గౌరీమనోహరా!

శంక:—భృంగీ! విశేష మేమి?

భృం:—దేవా! విశ్వామిత్ర వసిష్ఠ నారదులును వెనుక నొక బాలకుఁడును వచ్చు చుండిరి.

శంక:—వారికి శుభప్రవేశ మొనరింపుము.

భృం:—చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

శంక:—పార్వతీ! ఋషిత్రయము వెనుక నున్నబాలుఁ డెవ్వఁడో?

గౌరి:—ఒకవేళ, మార్కండేయుఁ డే యగు నేమో!

(ప్రవేశము మునులు మార్కండేయుఁడు) (అనుబంధము-21)

విశ్వా:-సీ. రజత శైలని వేశ! ♦ భుజగభూషణ బంధ,
భవపాశనాశ! తు ♦ భ్యం నమోస్తు
వసి:- ♦ గిరిజామనోనాథ ♦ గరళశోభితకంఠ,
పరివిమలదేహ! తు ♦ భ్యం నమోస్తు
నార:- గంగాతరంగో త్త ♦ మాంగ! సత్కరుణార
సాంభోధి దేవ! తు ♦ భ్యం నమోస్తు
మార్కం:- భక్తావనోల్లాస! ♦ పరితతభిక్షుకవేష,
ఫాలాగ్ని నేత్ర! తు ♦ భ్యం నమోస్తు.
గీ. సకలభువనై కవంద్య! ప్ర ♦ శ స్తహృదయ!
యోగిజనహృద్వనవిహార! ♦ రాగరహిత!
నందివాహ! మహేశ! బా ♦ లేందుమౌళి!
యగణిశో స్తమచరిత తు ♦ భ్యం నమోస్తు.
(శిరము వంచి నమస్కరించుచు)

శంక:—మనోవాంఛితార్థసిద్ధి రస్తు.

ఋషు:—ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి! పరమేశ్వ రాశీర్వచన మమోఘమై వె
లయుం గాక.

(అని చేతులెత్తి నమస్కరింపుచుండ- తెరపడును.)

(అరణ్యమార్గమార్గము. ప్రవేశము ఋషులు మార్కండేయుండు.)

మార్కం:—(అనుబాధము-22)

నార:—నిటలాక్షుండు "మనోవాంఛితార్థసిద్ధి ర" స్తని దీవించెంగాని
నా కించుక సందియ మగుచున్న దేమందువు? కౌశికా!

విశ్వా:—ఎందువలన?

నార:—ఈకుమారుండు గాని ఈతనినిమి త్తమై మనముగాని వాంఛించి
నదిదీర్ఘాయు వగుట నీశ్వరాశీర్వచనమున నది సమకూడునుగాని
"పదియాఱువత్సరము" లనిముందున్న వచించుటకుం గారణ మేమి? దా
ని కిప్పుడేరీతి మార్పు కలుగును? పరమేశ్వరుం డది మరచెనా? మ

నమనోగ్రత మెఱుంగఁడా? యేయితరకారణమైనఁ గలదా! యిది యే నాసంశయము.

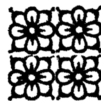
విశ్వా— ఈశ్వరునకు మరపు జనించుట కల్ల. ఆశీర్వచనము నెఱవేఱకుండు టంతకంటె నసత్యము గద? కాని తొలుత నట్లాన తిచ్చుటకుఁ దగినగోప్య మగుభావ మేదియో యుండ నగుఁగాన సంశయవిముక్తుల మై బాలునిఁ గొంపోయి జననీజనకులఁ జేర్పుదము.

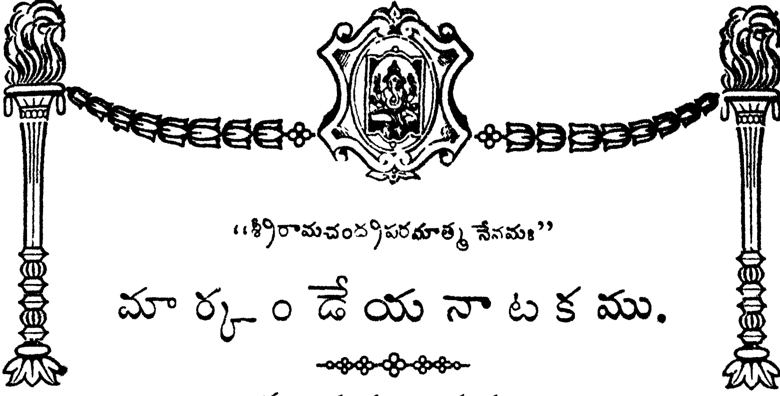
వసి:— ఇయ్యది నిశ్చయము. అయినను పరమేశ్వరాశీర్వచనము నెఱిం గల గడువు సమీపించు నప్పటికిఁ గొంపోవ యమదూతలు గాని యముఁడుగాని రావచ్చును. అందుచే నీచిఱుతఁ డిప్పటినుండియు నప్రమత్తుఁడై తపస్సమాధిం బ్రవేశించె నేని మృత్యువునకుఁ జంకవలసిన యగత్యముండదు సగకదా; తనదాసుని బాధించు కాలుని వారించుటకై భక్తపరతంత్రుఁ డగుశంకరుఁడు సాక్షాత్కరించి సంవర్తిని వారించి యీతని రక్షించుట యే గాక తనగాంభీర్యాభిప్రాయమును లోకమునఁ వెల్లడింపఁగలఁడు. కావున శంకించుట కవకాశ మెంతమాత్రమును గలుగదు.

నార:— ఇది యంతయు నాకుఁ గోచరమే యయ్యు మీయభిప్రాయములఁ గనుఁగొనుట కట్లంటిని. ఇఁకఁ బోవుదము రండు. పాపము; కుమారునికొఱకు వారు నిరీక్షించు చుందురు.

మార్కం:— (అనుబంధము-22)

(అందఱు నిష్క్రమింతురు)

"శ్రీరామచంద్రపరమాత్మనే నమః"

మార్కండేయనాటకము.

పంచమాంకము.

(పర్ణశాలముంగిట మరుద్వతి కూర్చుని యుండును)

మరు:— (అనుబంధము--23)

కష్టా! బ్రహ్మలోకవిశేషములేమొం తెలియవు. సుతుఁడింకను రాకున్నవాఁడు! ఈశ్వరనిర్ణీత మగునిర్యాణకాల మిఁక నొక్కవత్సరములోఁ బూర్తి కానున్నది. నా ప్రాణములు సుడివడుచున్నవి. దుఃఖపరంపరలు పొరలి పొరలి వచ్చుచున్నవి. హా! తనయా! నాయట్టిదురదృష్టరాలిగర్భమున జనింపకున్న దీర్ఘాయుష్కుఁడ వయ్యెడివాఁడవేమో కద? తండ్రీ! నీచేతులమీఁదుగ దాటిపోయెడిభాగ్యమున కేనోచితినో లేనో కద! అయ్యో! కుమారా! (అని దుఃఖించుచుండ)

మృకం:—(ప్రవేశించి) (స్వ) ఆహా! ప్రణయమహిమ మనిర్వాచ్యము-(ప్ర) మరుద్వతీ! విలపించినఁ బ్రయోజన మేమి? ఈశ్వరాజ్ఞకు వేచి యుందము. కుమారునిముఖంబున భవితవ్యము తెలియంగవలదా? ఊరడిల్లుము.

మరు:—ప్రాణేశ్వరా! ఇంకఁ గుమారునోట వినవలసిన దేమి యుండును! అట్టి యదృష్టమే యున్న నింతపుట్టునా? కుమారనామస్మరణమాత్రమున గుండె లవియునా?

మృకం:—కాంతా! ఎంత వెఱ్ఱిదానవు?

గీ. ఎలమి సస్యాఢ్యముగ ఫలి ♦ యింప జేయు
వర్షఋతువున కాదిని ♦ భయద మేఘ
గర్జితార్భాటములు గల్గు ♦ కరణిఁ గాగ
సుఖములకుఁ గష్టములె వచ్చు ♦ చుండు మొదల.

అట్టికష్టసమయమునం దోరిమియే ప్రకాశింపవలయు.

ఇదియునుంగాక విశ్వామిత్రుఁడు ప్రతినఁ బూనుటచేఁగొంచమాలో చింప వలయు. అతడు నిరుపమానతపోబలసంపన్నుఁడు సృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టిఁ జేయఁగల సమర్థుఁడు. ఆతనివెంట నున్న వారునారదవసిష్ఠు లు అప్రతిమాన సహజవైరానలజ్వాలాకర్షిత చిత్తులగు విశ్వామిత్రవసిష్ఠులును, కేవలకలహభోజనుఁడై భువనములఁజక్కొల్పి తాఁజుమాఁ జేయఁగలతంపులమారినారదుఁడును, తమతమవర్తనలమాని యన్యోన్యసహాయులై మనకుమారునివిషయమై పట్టుదల వహించుటచే స రియగుఫల ముండును, కుమారుని వారలతోఁ బంపునపు డీయది నీవే నుడివితివి గద?

శిష్యు:—(ప్రవేశించి) ఆచార్యా! కుమారసహితముగఁ దాపసు లేతెంచుచున్నవారు.

మృకం:—మహాభాగ్యము.

మరు:—(ఆతురతతో)నాయనా! ఎంతదూరమునను౦డిరి?

శిష్యు:—అమ్మా! ఇదిగో సమీపమున కేవచ్చిరి.

మృకం—
మరు:— } (లేచి యెదురుగా బోవుచుండుట నటింతురు)

మరు:—(స్వ) కట్టా! ఏమని విందునో కద.

ఋషు:—(కుమారునితోఁ బ్రవేశింతురు)

మృకం:—మునితల్లజులకు స్వాగతము.

మార్కం:—జననీజనకులారా! నమస్కారము.

మృకం:— } తండ్రీ! రమ్ము.
మరు:— }

విశ్వా:—(మృకండునితో) విభాండకకుమారా! సర్వము శుభ మయ్యె. ఆనుపూర్వికగా మీానందనునివలనఁ దెలియుదురు గాక. మేము పోయి వత్తుము. మార్కండేయా! సుఖంబుండుము.

మృకం:— }
మరు:— } మహాత్ములార! నమోస్తు.
మార్కం:— }

ఋషు:—విజయీా భవ! విజయీా భవ.

నార:—(స్వ) ఇఁకనాపనిమీాఁద, నే నుండవలయు.

(విశ్వామిత్ర వసిష్ఠ నారదులు. నిష్క్రమింతురు)

మరు:—(కుమారుని తల వెండ్రుకల నవరించుచుండ)

మృకం:—బిడ్డా! గిరిగహ్వర ఘోరారణ్యమార్గగమనమునఁ జిగురుటాకులం బోలునీపాదము లెంతనొచ్చెనో!

మార్కం:—జనకా! ప్రేమచే నడిగితిరి కాని సర్వేశ్వరుఁడు సర్వకాలములయందు, సర్వవిధముల దయఁగలిగి సర్వాంతర్యామియై, సహస్రనేత్రములచేఁ గనిపెట్టుచు, సంచరించుచుండ నాతనిచరణదాసులకు శ్రమ యుండునా?

మృకం:—కుమారా! నిజము.

మరు:—నాయనా! సత్యలోకవిశేషము లేమో వినిపించెదవా?

మార్కం:—జననీజనకులారా! సత్యలోకమునుండి కైలాసమునకేఁగవలసివచ్చుటచేఁ జని శంకరు దర్శించి నమస్కరింప, నమ్మహేశ్వరుఁడు "మనోవాంఛితార్థసిద్ధిర" స్తని దీవింప మనోవాంఛ దీర్ఘాయువే యగుట సంతసించి, సెలవుఁగైకొని వచ్చుచుండ, వసిష్ఠులవారిట్లని యాన తిచ్చిరి.

మరు:—ఏమని తండ్రీ!

మార్కం:—ఈశ్వరుఁడు విస్పష్టముగ దీవింపక గంభీరముగఁ బల్కెఁ
గాన, నది స్పష్టీకరించుట కీకుమారుఁ డిప్పటినుండియుఁ దపస్సమా
ధిం బ్రవేశింపవలయు నని వక్కాణించిరి.

మరు:—నాయనా! మే మింకను నిశ్శంకహృదయులమై జీవించుపు
న్నెము గలుగ దయ్యనే! మ మ్మీవిధమున డించి, నీవొక్కండవే
తపంబున కేగెదవా? మే మెట్లు బ్రతుకుదుము. మమ్ముఁగూడఁ
దీసికొనిపొమ్ము. భగవంతునిదయయెట్లు పరిణమించినను, ని న్నను
సరించియేయుందుము.

మార్కం:—తల్లీ! తపంబునకై యొంటరిగను, విద్యకై సహవాసము
తోడను జనవలయునని, పెద్దలు వచింతురు గద! అట్టిచో నిట్లు
కోరదగునా?

మరు:—పుత్రకా! యె ట్లెడఁబాసి యుండఁగలము?

గీ. రంగదుత్తుంగభంగత ♦ రంగజంతు
సంకులం బయి ఘోషించు ♦ సంద్రమునకు
నరగ నెన్నటి కేనిఁ బ్రి ♦ శాంతి కలుగుఁ
గాని, మాదుఃఖమున కంతు ♦ కలుగదయ్యొ.

మృ:—(భగవంతు నుద్దేశించి) ఆహా! పరమేశ్వరా! నీనిర్ణయము తెలియం
గ నసాధ్యము.

మార్కం:—అమ్మా! విధినియోగము దాట నలవి యగునా? పరమే
శ్వరుఁడునైతము, కర్మబద్ధుఁడై, యనేకగతుల సంచరించు చుం
డలేదా?

ఉ. తిండికి లేదొ? కట్టుకొనఁ ♦ దెల్లనివస్త్రమె లేదొ? భాగ్యమే
యుండదొ? ఏమిలోటు తన ♦ కుండెఁ? జతుర్దశలోక నాథుఁడై
యుండెడిశంకరుండును, మ ♦ హోగ్రభయంకర కర్మచేతఁగా
కుండినఁ బేదవాని యటు ♦ లుండఁగఁ గారణ మేమి? తెల్పుఁడీ!

సర్వప్రపంచము కర్మ యనురజ్జువుచే బంధింపఁబడి యుండుట మీ
రెఱుంగరా?

మృకం:—తండ్రీ! పసివాఁడ వయ్యుఁ బరిపూర్ణజ్ఞానముఁ గలనీతో నే
మని మాట లాడుదును?

మను:—నాయనా! మా కిం కేది గతి? యెవరు దిక్కు? ఎంతటిమపాక-
ల మాసన్న మయ్యెను? అయ్యో! నాతండ్రీ! ఎట్లు పొమ్మని చెప్పఁ
గలను? నే నేల బ్రతికి యుంటిని? (విలపించును)

మార్కం:—అయ్యయ్యో! దుఃఖమున కిప్పు డేమి యవకాశము? మ
ఱికొంతకాలమునకైన నాశరీరము నాశ మొందక శిలవలె నిలచి
యుండునా? శిల యైనను గొన్నినాళ్లకు ఖిలమై పోఁగలదు. బుద్బు
దప్రాయ మగుదానికొఱకు విలపించు టెందులకు? నిజముగ నాలో
చించినచో

సీ. కఫవాతపైత్యరో • గములచేఁ గృశియించి,
మారణంబై పోవు • మట్టిబొమ్మ
దుర్మోహవాంఛితా • దులఁ జిక్కి చెడిపోయి
హేయమై నశియించు • మాయబొమ్మ
రక్తమాంసాదిమ • ద్గంధభూయిష్ఠమై,
రాలి పోయెడు నట్టి • తోలుబొమ్మ
మలమూత్రజంతుసం • కులమై మహాగ్నిఁ జే
కొని కాల్పఁబడునట్టి • కొయ్యబొమ్మ.

గీ. పుడమిపై నాల్గుదినములు • బొమ్మలాట
తనువు శాశ్వతమనుచును • దలఁపకమ్మ
అమ్మ! "జాతస్యమరణంధ్రు" • వమ్మటంచుఁ
బలుకుటే సత్యమగు నని • తలఁపు మమ్మ!

ఈషణత్రయముల వర్జించి, కామాదిశత్రులకు లోఁబడక సర్వము

సర్వేశ్వరుఁడే యనునిశ్చలచిత్తమున నాతనిచరణముల భజించువా
రలకే మోక్షము కరతలామలక మనుధర్మసూత్రములఁ బాగుగా
నెఱింగి గేస్తురాండ్రలోనగ్రగణ్యత వహించిన పరమపావనివి నీవును
అనిమిషులచేనైతము గాగద్దఁ గాంచినమునిజనమూర్ధన్యుఁ డగు
తండ్రియు నస్థిరమైననాతనువుకొఱకు విచారపడు చుంటిరే కాని ముం
దుత్రోవఁ జూచుకొన రైతిరి. ఒకవేళ నే జీవించియుండగనె మీకు
కాల మాసన్న మగు నెడల నీకుమారనామకశాఖపై దట్టముగ నల్లు
కొనఁబడినమోహలతఁ దెగఁగోసి పోవుదురా? లేక, మృత్యువుతో
బోరాడి జయించి నన్నుఁ బాయక యుండఁగలరా? అదియొకకష్ట
ము? ఏజీవముఁగాని జన్మజరామృత్యుభయంబులకు వెలియై సుఖ
ముగా మనియుండఁజాల దనుట మీ రెఱింగినదే కద? ఇదియునుం
గాక నేను మీముఖముఁ గాంచి భరింపఁజాలక బ్రతికినంతకాలము
మి మ్మెడఁబాయకయే యుందు ననుకొనుఁడు. మన్మనస్సారంగ
మాయుమామహేశ్వరచరణారవిందవిహార మొనర్చుచుండ నిమిత్త
మాత్రచైతన్యముగలనాశరీరము మీయొద్ద నున్న నేమి? లేకున్న
నేమి? ఇది యిటుండ నింకొకటి చిత్తగింపుఁడు ఈశరీర మనుచర్మ
పుత్తి ద్వారములతో, నాడులతో, నరములతో, నెముకలతో,
రోమాంచములతోఁ, గవోష్ణరక్తప్రవాహముతో, బలిష్ఠమై సుం
దరమై లాఘవమై విశాలమై యున్నను పంచప్రాణములం గల్గి యు
న్నం గాని ప్రయోజనకారి కాఁజాలదు. ఆపంచప్రాణములకు పృథి
వ్యాప స్తేజోవాయురాకాశము లనుభూతపంచకసంబంధమైనవై యుం
డును. అట్టిశరీరము నశించినప్పుడాభూతము లాయాస్థలాంతరముల
నలంకరించును. అందుచే జీవాత్మకు మాత్రము నాశ ముండదు.
ఆపంచభూతములే పవిత్రములైన మీశరీరములందును నాశరీరమం
దును సమస్తచరాచరంబులయందును వర్తించుచుండుటచే నే నగప
డకున్నను మీలో నైక్యమై మిమ్ము సేవించుచునే యుందును. ఇ

దియంతయు మీహృదయములనాటినదే యగుట చింతింపవలసిన యగత్య మేమి? నే నేల మరణింతు నని విచారించెదరు? నిశ్చలత పస్సమాధియం దుండువాఁడెన్నటికిని నశింపఁడనియోగశాస్త్రములు ఘోషించుటలేదా? కైలాసాచలమున కేఁగి చంద్రమౌళీశ్వరు దర్శించిసాష్టాంగనమస్కార మాచరించి నప్పు డాపరమేశ్వరచరణసరోజస్పర్శచేఁ పవిత్రీభూతమైన మదుత్తమాంగము మృత్యువునోటఁ జొప్పింపఁ బోవుచుంటిరా? (అనుబంధము--24)

మృకం:—మరుద్వతీ! కుమారుఁడు వచించినవిషయములం దొక్కటియుఁ దీసిపోవునది లేదు. భగవంతునిపై భారముంచి యాశీర్వదించి పంపుదము. ఇంతకంటె మన మే మొనరింపఁగలము? విచారింపకుము (కుమారునితో) తనయా! పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతవ్యాప్తుఁ డగు సర్వేశ్వరుఁడు నిన్నురక్షించుఁగాక.

మార్కం:—తల్లీ! నీయాజ్ఞం గూడ దయసేయుము.

మరు:—(దుఃఖముతో) అయ్యో! ఇం కేమిచేయుదు? నా ప్రాణములు, చలించుచున్నవి. సర్వప్రపంచము నాకనులకు దుఃఖమయమై కనుపించుచున్నది. ఓభగవంతుఁడా! వృద్ధులము. చిరకాలమున కీకుమారుఁ గనినారము. ఇతనికన్న వేరుదిక్కును లేనివారము, త్రుటికాలమేని సుతునివిడనాడి బ్రతుకలేనివారము మునిదంపతులము మాపై నించుక దయయుంచుము దీనజనావనుం డనుబిరుదుఁగలాడవు. ఓతల్లీ! భక్తజనకల్పవల్లీ! శాంకరీ! నీ వీకుమారు నొసంగునాఁ డల్పాయుష్కుఁ డగుట కేను జింతింప నారు వ్రాసినవాఁడు నీరు వోయ కుండునా " యని యోదార్చినదయారసభగవతివు. అట్టినీచరణముల నమ్మి సమ్మతింపవలసెఁ గాని లేకున్నఁ బుత్రవిశ్లేషణము సహింప దరమా? నీవెఱుంగవా? ఇతఁడునీబిడ్డఁడు గాని నాబిడ్డఁడు గాఁడు. నీవే శరణ్యము. ఈయాదుకూయి యొకింత యాలకింపుము లేదా నన్నంత మొందింపుము.

మార్కం:—తల్లీ! నీవూరడిల్లక తప్పదు (అనుబంధము. డైలాగ్ 25)

మరు:—హా! కుమారా! ఎంతలో సర్వసంగపరిత్యక్తుఁడ వైతివి! ఓయాశ్రమమృగంబులారా! మీచెలికాఁడు సకలసుగుణాలవాలుఁడు, మార్కండేయుఁడు, మీరెల్ల రాశ్వీరదింపుఁడు. ఓవిశ్వామిత్రవసిష్ఠనారదాదిమునిచంద్రులారా! మీరెల్లరు దీవింపుఁడు. ఓసిద్ధులారా! సురలారా! మాతనయునిఁ గాపాడఁ బ్రయత్నింపుఁడు. ఓశంకరా! ఓశంకరా! ఓభార్గవీ! ఓకుమారా! హా! మోహాము! ప్రాణము. తనయుఁడు. తపము. దుర్భరము. దుర్భరము. దుర్భరము.

(నేలపైఁ బడును. తెరవాలును)

(ఇచ్చట ప్రేక్షకజనవిరామము)

(అరణ్యప్రదేశము మార్కండేయునిప్రవేశము)

మార్కం:— (అనుబంధము 26)

ఔరా! పరమేశ్వరులీల లెంతచిత్రములు! ఎంతదురవగాహములు! నేను జన్మించిన దొకపర్ణశాల! కనినవారు పరమతపోనిధానులు! విద్యలొసంగియవివేకాంధకారముఁ బోఁదోలిన దేశికుఁడు తిరస్కృతవాచస్పతియనం దగు కణ్వాఋషి; దర్శించినవి సత్యలోకకైలాసములు. తపోమార్గదర్శులు విశ్వామిత్రవసిష్ఠనారదులు! భజింపఁబోవునవినిఖిలలోకకల్యాణకరంబు లగు శంకరునిచరణంబులు! నడచుచున్నదరణ్యమార్గము; ప్రియమా! పదియాఱవవత్సరము ప్రవేశించినది! సహవాసులా ప్రస్తుత ముండరామిఁ గోరఁదగదు. పోనిమ్ము. దైవమే తోడుగట్టివచ్చుకముగ నేఁగుచ మున్నను ఈమార్గమిచ్చటినుండి నాల్గుభాగములుగాఁ జీలిపోయె. ఏతోవ యెచ్చటి కేఁగునో తెలియదు. తెలుపువారును లేరు. ఇ దంతయు భగవన్నిర్మాణముగాక యితర మగునా? దీనింబట్టి చూడఁగా దరచినకొలఁది వెన్నగట్టిన దునట్లు, శ్రమకు సహించిననిరూఢభక్తిచేఁగాని జన్మరాహిత్యము

దొరక దనునీతివాక్యము స్మృతికిఁ దగులుచున్నది. అట్టినిర్మలపదవి సమకూర్చుటకే భగవంతుఁడు తనభక్తులగువారి కనేకసంకటములఁ గూర్చుచుండును. ఏబాధలకైన నోర్చి మనోవాక్కాయకర్మలచే సర్వము భగవదర్పణముగా నెవరు సంచరింతురో యట్టివారే ధన్యులు. మృత్యువునైతము వారి డాయఁ జాలదు. నేనిప్పుడు సదాశివు సేవింపఁ బోవుచుంటిఁ గాన నయ్యీశానుఁడు నివసించు ప్రాగుత్తరదిగ్మధ్యగాఁ బోయెడి నీబాటనే చని నారదాద్యుపదేశము నేరవేర్ప నుపక్రమించెద. (భగవంతు నుద్దేశించి) ఓదయాసముద్రా! పరాత్పరా! శంకరా!

మ. తలిదండ్రుల్తనయాయటంచుఁ గడువం ◆ తన్ మున్గి శోకింపవా
రల నట్టే డిగనాడి పాప మనుచున్, ◆ రవ్వంతయోజింప నై
తిలలిన్ నీ పరిపాదపద్మములయం, ◆ దే చిత్తము న్నిల్పితిన్
మల యింపన్ బడఁజాల దర్శనము ని, ◆ మ్మా! భక్తసంరక్షకా!

(నిష్క్రమించును)

(ప్రవేశము నారదుఁడు)

(భజగోవిందం)

ఓదయామయా! సకలవేదస్వరూపా! విశ్వరూపా! పరాత్పరా! నీచరిత్ర లెంతవారికిని వర్ణింప నశక్యములు గద! నిన్ను నమ్మక చెడిపోయెదరు గాని, నమ్మినవారికిఁ గొంగుబంగరువుంగద! ఏది నీచిద్విలాసము గాదు? నీ వెందుండవు? అట్లే కానిచో శ్రమలకు సహించి ఘోరారణ్యములం బడి పోవుచున్న మార్కండేయునకు మార్గమధ్యన మృతకంటేశ్వరుఁ డనులింగాకారమున సాక్షాత్కరించి సేవఁ జేయించుకొందువా? ఈమూలమున నా కోగిరము లభించునా? ఇ దంతయు, వాచా మగోచరుండ వగుభవత్సంకల్పము. నే నింక యమాలయమున కరిగి మార్కండేయుని జోలికిఁ బోవల దనియు

రక్షింపు మనియు, జాలి జనించునట్లు జెప్పి యాతఁ డంగీకరింపనిచో గతించినవృత్తాంత మంతయు నెఱింగించి అలుకఁ బుట్టించి యీకుఱ్ఱవానియొద్దకు రప్పించెద. అప్పుడు తనభక్తుని బాధించుటకే తెంచినప్రేతనాథు వారించుటకై శంకరుఁడు స్వస్వరూపమునఁ బ్రసన్నుఁడై మునిబాలకు రక్షించి, యముని శిక్షింపక విడువఁడు. అస్మదాదుల కప్పుడు గాని పూర్ణముగ నానంద మొదవదు. ఈవిషయమునఁ గాని కలహాభోజననామధేయము సార్థకతఁ గాంచదు. నిరుపమానభక్తాగ్రేసరుఁడును శంకరపరప్రసాదుఁడును నగు నీడింభకుఁ డీయెడనే యుండి నిర్దుష్టముగు నీశ్వరారాధన నెరవేర్చుచుండుఁ గాక. కర్తవ్యమునకేఁగెదను.

(భజగోవిందం) (నిష్క్రమించును)

(తెర యెత్తగాఁ స్ఫటికలింగాకారము మార్కండేయుఁడు గనంబడును)

మార్కం:— (అనుబంధము-29)

ఓతండ్రీ! అమృతకంఠేశ్వరా! నాపై నింకను దయరాదా! భక్తపరతంత్రుఁడవే! నీభక్తులై నాతలిదండ్రులైన వృద్ధులయెడనేని జాలిఁ దలంచి నన్ను రక్షింపుము నేను నీపుత్రుఁడను గానా? కుమారునిపరితాపము గాంచుచుండియు, జగదేకరక్షకుఁ డగుజనకుఁ డూరకున్న నింకనాబిడ్డని కెవరు దిక్కు? సకలదిక్కులనుండి "రక్షకుం డొక్కశంకరుఁడే" యని విన వచ్చుచుండ నింకెవ్వరి సేవింతు? మఱియు నోయీశ్వరా?

సీ. ఆకాశగోళమం ♦ దవతరించి వెలుఁగు,
లలితమహానక్షత్ర ♦ ములనుగాని,
గంగాతరంగము ♦ ఘూతాంతరోద్భూత
విస్ఫురచ్ఛీకర ♦ వితతిఁగాని!
శత్రురాట్ప్రయపర ♦ స్ఫురవిజృంభితదారు
ణాగణితాశుశ ♦ రాళిఁగాని,

వర్ణనాతీతుఁడు ♦ ర్వారవర్షసమయ
హారినద్వర్షధా ♦ రాళిఁ గాని,
గీ. చేరి లెక్కింపవచ్చున ♦ చింపవచ్చుఁ
గాని, సర్వామరశ్రేణి ♦ కైన నీదు
మహిమలెన్నంగఁ దరమె? యు ♦ మామహేశ!
భక్తజనపోష! సర్వేశ! ♦ భవవినాశ!

శంకరా! శివా! నినునమ్మినవారికి లోపమును రానీయవని వేనోళ్ల నాలకించితి. నిన్నాశ్రయించితి. శిశుస్త్రీగోభూసురహత్యలొనరించు పరమపాతకులైనను శివా యను నీపవిత్రనామాక్షరద్వయ మొక్కమారు నోరారస్మరించినంతనె సకలమహాపాపములఁ బటాపంచలొనరించి సద్గతులొసంగుదువట! పతితపావనబిరుదము గల లోకరక్షకుండవు నన్నేల బ్రోవవు? ఏల నామొరాలకింపవు? ఓగంగాధరా! నా కీతుచ్ఛశరీరముపై నాసలేకున్నను జీకులగు తలిదండ్రుల కొఱకైన పేక్షింపవలసె. నీవు కరుణార్ద్రదృష్టుల నన్ను గారవింపవేని కుమారునికై యడలియడలి వారట్టె నశింతురు. కావున నోదేవా! వారి ప్రాణంబు లుండునంతవఱకైన నన్ను మనుపుము. నీవొసంగిన నాయుఃప్రమాణము నేటితో సమాప్తము గాఁబోవుచున్నది. యమభటు లరుదెంచి కొంపోఁగలరు. ఓయార్తజనశరణ్యా! నిన్నే నమ్మితి. నిన్నే ధ్యానించితి. రక్షమాం! రక్షమాం రక్షమాం (అని కనులుమూసి ధ్యానించుచుండును)

(ప్రవేశము ఇద్దఱు యమభటులు)

1-భటు:- అతఁడే మార్కండేయుఁడు సమీపించి ప్రభునాజ్ఞ నెరవేర్పుదము.

2-భటు:-దీర్ఘకరా! కింకరవృత్తి జరింపవలసినది నిజమేయైనను, తదేకధ్యానమునన్నవాని నియతికి భంగముఁ గలిగించు టపాయకరమేమో?

1-భటు:-అహా యమా? ప్రచండదండధరుని కింకరుల మగుమనమిట్లు శం

కింపవచ్చునా? నీకు సందేహమైన నావెనుక నుండుము. నేను ముం దుండి పలుకరించెదను (అనిసమీపింపబోయి వెనుకకు దగ్గి) ఆహా! ఏమిది? వేడిగాడ్పులు వీచినట్లు శరీరమున తాపాటము గలుగు చున్నదే! ఇది యీతనితపఃప్రభావ మగునా? (ఆలోచించి) అగుం గాక. ఇచ్చటనుండియె పలుకరించెదను. (ప్ర) ఓవిప్రకుమారా! నేటితో నీయాయుర్దాయము చెల్లిపోయినది. మాయేలిక యుత్తర వుప్రకారము యమపురంబునకు బోవ బయలుదేరుము.

మార్కం:—(ధ్యానమునే నటించు చుండును)

భటు:—ఓయీ! కదలి రావేమి? మాటాడవేమి! ఆలస్యమునకు సహిం పము. నిన్ను విడువము. లే లేచిరమ్ము.

మార్కం:—(కనులు విచ్చి చూచి) (స్వ) ఓహో! వీరు యమభటు లు కాబోలు (ప్ర) యమదూతలారా! దేవతారాధన పూర్తి యగునంతవఱ కాగుడు. నన్నుం దొందర పఱపకుడు.

భటు:—ఆగుట కెంతమాత్రము వీలు లేదు. నీవు చెప్పినట్లు నిలచి యుండుటకు నీనౌకరులము గాము.

మార్కం:—సగముపూజ యైనది, మిగిలినది త్వరలో ముగించి వచ్చెద నుండుడు.

భటు:—వీలు లేదు. ఈరాతినిం బూజించిన నేమిలాభము? తక్కినసగ ముమాప్రభువున కర్పింతువు గాక. లేచి రమ్ము.

మార్కం:—ఔరా! ఏమిటి కానోటిదురుసు? మీప్రభువు మిమ్మాయ న్యుక్తపుమాట లాడుట కేపంపెనా? సేవకులవాక్పారుష్యము ప్రభు మర్యాదలం గలంగింప కుండునా? మీరు దూత లగుటచే శాంతింప వలసె. నింక నిట్టిదుండగముల నాచరింపక దేవతార్చన యగు సం తవఱకు నిలువుడు. కా దేని మీనేతను డాసి “భగవత్సేవకు భిన్న మాచరింపం జాల” నని విన్నవించితి నని తెలియంజేయుడు.

భటు:—ఓయీ! డింభకా! పిట్టకొంచము కూతఘన మని నట్లు

జానేఁడు లేవు! మమ్ము క్షమించువాఁడవా? మాదర్శన మైనంత
నె సకలప్రపంచము గడగడ వడంకుచుండ నీవేమో నిర్భయము
గ మాట లాడెదవే మాగదాముద్గర పాశంబుల పాలయ్యెదవుసుమా!
జాగ్రత!

మార్కం:—(స్వ) ఆహా! మూర్ఖులయొక్క సామవాక్యములు నిష్ప్ర
యోజనము లగుఁగద (ప్ర) ఏమీ! మీరా? నన్ను బాధలఁ బెట్టు
వారు? మీదర్శనము సకలలోకసంక్షోభకారణమా? ఔరా ఏ
మీ వాగ్విజృంభణము?

శా. దంభంబుల్ పచరించి భీకరగదా ♦ దండప్రహారక్రియా
రంభత్వంబునభీతిఁ గొల్పి బలగ ♦ ర్వస్ఫూర్తిఁ గొంపోవఁగా
సంభావించితి రేమొ? యేటికి వృథా ♦ సందర్భముల్ సాగుఁనే
శంభుం గొల్చెఁడువారిపట్లఁ జముఁడీ ♦ శంకింపకుండన్ వెసన్.

1. భటు—ఔరా! ఏమని ప్రేలితివి? మాది వృథాప్రయాసమా? నిన్ను
గొంపోఁజాలమా? నీశంభుని గింభుని లెక్కసేయుము. పూజాద్రవ్య
ములు గీజాద్రవ్యము లావల బాఱవైచి నిన్నీడ్చుకొని పోయెదము.
నీ కెవ రడ్డము వచ్చెదరో చూచెదము గాక. సిగ్గులేని పిరికిజంగము
గొలచుటచే మత్తెక్కి మమ్ముఁ దృణీకరించెదవుగా?

మార్కం:—ఓరీ పాపిష్ఠీ! నన్ను నిందింతువు గాక పాంచభౌతికప్రపంచ
మందుఁ గలసమస్తచరాచరంబులకు నాధారభూతుఁ డగుమహాదే
వునిం గూడదూషించుచుంటివే మూర్ఖా! ఫాలాక్షుని నిందించుట
ఘోరపాతకముసుమా? తూల నాడకుము. నేను మీబిభీషికలకుఁ
జలింప ననినమ్ముము.

సీ. చటులదంష్ట్రాగ్రవి ♦ కటకరాళుర మిమ్ము
గని భీతిఁబడ దుష్ట ♦ జనుఁడగాను
ఘంటానినాదభీ ♦ కరగదాహతులకు
వెఱఁగంది కుందఁగా ♦ వెకలిగాను

తతదయాహీనసం • గతదుర్భరార్భటుల్
పరకు సేయగ • నీచనరుఁడగాను
త్వత్సాశబద్ధవి • హ్వలుఁడనై భీతిఁ ద
ప్పించుఁడీ! యని యార్తి • యించఁ బోను

గీ. ఎవ్వనిగ నెంచినారొ? ను • హేశశంక
త్రిపురరక్షస్సమూహాభూ • రిప్రతాప
మారణోద్దండనేత్రాగ్ని • మండలునకు
నాత్మభక్తునిఁగా మది • నరసికొమ్ముఁడు!

1.భటు:—ఓరీ! గర్వోన్మత్తవ్యర్థప్రలాపి! నీవంటిభక్తులను వేలకువేలు
చూచితిమి గాని గర్వించి పేలెడువానినిమాత్ర మీవనజకెఱుఁగ
ము. నీరుద్రునివిషయమై మాకడ బలుకకుము మే మెంచుకేని సర
కుగొనము. లేఁచి రమ్ము.

మార్కం:—(స్వ) ఛీ! ఛీ! ఈదురాత్ములతో మాట లాడఁగూడదు
(మఱలలింగము డాసి) తండ్రీ! సర్వేశ్వరా! ఇనుమునుఁబట్టి యగ్ని
కినిసమ్మెటపె ట్టునట్లు నన్ను గుఱించి నీవీనీచులచేఁబడరానిపలుకు
లఁబడవలసి వచ్చె గద! దీనికి నేను కారణుఁడ నగుటచే నన్ను
క్షమింపుము (అని నమస్కరించుచుండును)

1.భటు:—నిన్నుఁ క్షమించినను శిక్షించినను మాప్రభు నగుయమధర్మ
రాజునకే చెల్లును గాని తదితరులచేఁ గాదు. నిరుపమానపరాక్ర
మైకదక్షుండును దుర్నిరీక్ష్యుండును నగుకాలుని సామాన్యుఁ డని
తలంచుచుంటివి కాఁబోలు? జాగ్రత!

మార్కం:—నమ స్తే శంకరా! శివా!

1.భటు:—ఔరా! యేమినీతలపొగరు! ఏమి నీకండకొవ్వు! ఏమి నీతిర
స్కారము. ఇంచుకయు వెఱవ కుంటివే?

మార్కం:—ఓయీ! జ్ఞానశూన్యప్రలాపి! మిమీమీరి దుర్భాష లా
డకుము. వినుము.

ఉ. బాల శశాంకమౌళి నిర ♦ వద్యకళాపరిపూర్ణమూర్తి గౌ
రీలలనార్పితార్ధశ ♦ రీరుఁ డనంతదయార్ద్రితోల్లస
చ్ఛీలుఁ డరాతిభీకరుఁడు ♦ శ్రీధరుఁ డా త్రిపురాంతకుండు నా
పాలిటనిల్చియుండ వెఱ ♦ వంగఁ బనేమిటి కింకఁ జెల్వుఁడీ.

మాఱుమా టాడక వచ్చినత్రోవనే చనుఁడు (అనిలింగమును డా
సి పూజాద్రవ్యములచే నర్చింపు చుండును)

2 భటు —ఓమార్కండేయా! నీయీవర్తనము ప్రస్తుతమున కనుచిత
ము. ఇదియునుం గాక దారాపుత్రుల దూరీకరించి లోకులు నవ్వు
దురనియైనఁ దలంపక యొక యాగనను నెత్తిపై నెక్కించుకొని
నిరంతరశ్మశానసంచారుఁడైన కొండవీటిజంగమభీరువును కౌగలిం
చుకొనుటవలన లాభము లేదు. ఎంతశాంతముగ బలుకుచుంటిమో
యూహింపుము. మమ్ము శ్రమబెట్టకుము. నీవు శ్రమబడకుము.

మార్కం—ఓరి మూర్ఖుడా! యెంతయవివేకముగ బలికితివి! ఎవరురా
నీ కీయుద్యోగ మిచ్చినది? యెవనివలన సర్వప్రపంచము సృష్టింపఁబ
డు చున్నదో యెవనివలన బోషింపఁబడుచున్నదో యెవనివలన ల
య మగుచున్నదో యెవనినామస్మరణమాత్రమున మహాపాతక
ములకు వెలియై సకలప్రాణులు సద్గతులఁ బొందుచున్నవో త్రిక
రణశుద్ధిగ సర్వసంగపరిత్యక్తులై భజించువారిహృదయపీఠములే తన
యాస్థానముగా నెవ్వ రధిష్ఠించిరో నిత్యానిత్యవివేచనజ్ఞానులజ్ఞాన
చక్షువులకే పరాత్పరువాగమృశకరణంబు లానంద మొసంగునో
ప్రకృతి సర్వస్వమునందు లీలామాత్రముగ నెవఁడుగోచరించునో
సర్వేశ్వరుఁ డయ్యు గుమ్మరిపురుగుపగిది నంటీయుంటనివిధమున
నిష్కళంకవిరాజమానమానసియచరిత్రుఁడై యెవ్వఁడాజ్ఞామాత్ర
ముగ జతుర్దశభువనములఁ గను పెట్టుచుండునో యట్టిజగజ్జనకుని
నిందించెడిపాపి! ఇటువినుము:-

సీ. నిరుపేదవాఁడు శం ◆ కరుఁడౌనె? యైశ్వర్య
మీశ్వరాధనమై ◆ యెసఁగుచుండఁ
బిరికివాఁడెటులౌను ◆ పురదైత్యులనుబట్టి
చండాడినట్టిరు ◆ ద్రుం డతండు
జారవర్తనుఁడెని ◆ ష్కాముఁడై మృత్యువు
నరిఁగట్టిగెలిచిన ◆ స్మరహరుండు!
ఆలుబిడ్డలఁబాసి ◆ నట్టిసన్యాసియే
యర్ధనారీశ్వరుఁ ◆ డైనవిభుఁడు.

గీ. తెలియరాని వచించితో ◆ తెలిసియుండి
చెనటివర్తనమునని భా ◆ షించి నావా!
తెలియకున్నను హరుని నిం ◆ దించితేని
ఘోరపాతకమై కట్టి ◆ కుడుపుసుమ్ము!

మాటిమాటికి నానియమమునకు భంగమొనరించి నాకోపాగ్నికిం ధనములు గాకుఁడు. ఈశ్వరభక్తు లసామాన్యు లనితలంపకుఁడు

1. భటు:—ఛీ! దుర్మతీ! ఇకను పోయెద వేమి. బలాత్కారముగ నీడ్చికొని పొమ్మందువా? ఇప్పటి కేని లేచి వత్తువా?

మార్కం:—ఓరోరి తమోగుణప్రధానులారా!

గీ. అలరు పన్నీటికాల్వల ◆ కెలకులందు
మంచికస్తూరిపాదులఁ ◆ బెంచునట్టి
యుల్లిమొక్కలదుర్గంధ ◆ ముడుగదనెడి
సామ్యమిట స్వానుభవమున ◆ సార్థమయ్యె.

1. భటు:—ఛీ? తంటువా! (అనిమీఁదికిఁ బోవును)

మార్కం:—(తొలఁగి) ఆ! పాపీ! దుర్మదాంధా! నన్నంటవచ్చెదవా! (లింగముదిక్కై) ఓశంకరా! ఓపంచభూతములారా! సూర్యాదినవగ్రహంబులారా! నాపై దోషారోపణఁ జేయకుందురు గాక.

(అగ్నిగుప్పెడువిభూతి వారలపై విసరును)

భటులు.1 & 2.—బాబో! నాయనో! మంటలు. మంటలు, ప్రళయాగ్ని. ఓయమధర్మరాజా! రక్షింపుము. రక్షింపుము

(అని గంతులు వేయుచు నిష్క్రమింతురు)

(తెరపడును)

(ప్రవేశము నారదుఁడు).

భజగోవిందం

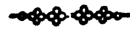
ఆహా! చింతితార్థప్రదాయకుఁ డగుభక్తవత్సలుని కృపాకటాక్ష మెంతకుఁజాలదు? మాయాతీతుఁడయ్యు మాయకులోఁబడి యుండునట్లు నటించుట సమస్తభూతాంతర్బహిర్వర్తనలఁగమనించుటకుఁ గద! (భగవంతునుద్దేశించి) ఓపురాణపురుషా! జగదానందకరా! పరాత్పరా!

మ. భవపాశానలకీలలం బడి మరా ♦ పంబైన దైన్యంబుచే
నవయం గాలేక త్వదంఘ్రియుగ్మము సదా ♦ యాత్మస్థితిం గొల్పి వే
తెవరున్నారలు? నన్నుఁ బ్రోచుటకు నీ ♦ వే! నీవె! నీవే! యటం
చెవఁ డార్తిం దపియించు నాతనిమనో ♦ భీష్టంబుఁ జేకూర్పవే?

నే నింకఁ ద్వరబడి దూతలకంటె మున్నుముగ యమునికడ కేగి ప్రసంగించెదఁ గాక.

భజగోవిందం

(నిష్క్రమించును) (ఇదివిష్కంభము)

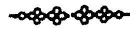

"శ్రీరామచంద్రపరమాత్మనే నమః"

మార్కండేయ నాటకము.

షష్టాంకము

(తెరయెత్తఁగ: యముఁడు, చిత్రగుప్తుఁడు, నలుగురుభటులు, యమలోకము గనుపించును)

యము:--చిత్రగుప్తా! మదాజ్ఞానువర్తనంబున నప్రమత్తుఁడవై యుంటివా?

చిత్ర:—చిత్తము. తమశాసనంబున కడ్డుండునా?

యము:—నేఁ డెవరి నైన రావించితివా?

చిత్ర:—చిత్తము. నలువురకు శిక్షలు విధింపవలసి యున్నది. వారి నింతకుమున్నె మనభటులు గొనివచ్చిరి.

యము:—మంచిది. విచారించెదఁ బిలిపింపుము.

చిత్ర:—చిత్తము. (భటులతో) కింకరులారా! మీరు కొనివచ్చిననల్వురి నిటు తెండు.

భటు:—చిత్తము స్వామీ! (నిష్క్రమించి ప్రేతలతోఁ బ్రవేశించి) దేవా! వీరుగో ప్రేతలు.

యము:—చిత్రగుప్తా! వీరిచరిత్రలు వినిపింపుము.

చిత్ర:—(పుస్తకముఁ జూచుచు) దేవా! ఇతఁడు (అని వ్రేలితోఁ జూపుచు) నిరతధర్మబాహ్యుఁడై లెక్కింప నలవిగాని ఘోరపాతకము

లాచరించుటయే గాక భగవంతునిం గూడఁ దిరస్కరించినపరమ కిరాతుఁడు.

యము:—(క్రోధముతో) ఓయీ! ధర్మశాస్త్రమే కాక, నిరీశ్వరవాదము గూడనా? దండధరుఁ డున్నాఁ డనియైనఁ దలంపనైతివా? ఛీ! ఛీ! నాయెదుట నిలువకుము. (భటులతో) భటులారా! మీరీతనిఁ గొంపోయి ప్రథమమున సలసలగ్రాగు తైలమున ముంచుఁడు.

భటు:—చిత్తము ప్రభూ! (లాగికొని పోదురు)

యము:—చిత్రగుప్తా! వీఁ డేలాటివాఁడు? (రెండవవాని నడుగును)

చిత్ర:—దేవా? వీఁడు, జన్మాంతరసుకృతమున భూసురుఁడై జన్మించి చండాలునికన్న నీచముగ సంచరించి తనవలెనే పెక్కుర కుపదేశించి నడపించినవాఁడు

యము:—ఛీ! ఛీ! గురుస్థానమునం దుండవలసినదానికి మాఱుగ నితరులఁ జెరచుటచే యమదండనలన్నియు ననుభవింపవలసినదే! (దూతలతో) ఓరీ! మీ రీలోకద్రోహిని మూత్రపురీషాదికూపమున నుంచుఁడు.

భటు:—చిత్తము. (తీసుకొని పోదురు)

చిత్ర:—దేవా! ఈమూఁడవ యతఁడు జననీజనకులను భార్యాబిడ్డలను హింసించి నిరంతరపరదారాపేక్షకుఁడై తుద కవసానకాలమున కొంతమానము క్రిందట వేయుమంది బ్రాహ్మణుల కన్నదాన మొనర్చినవాఁడు

యము:—(మూఁడవవానితో) ఓరీ! మూఢుఁడా!

ఉ. తల్లినిఁ దండ్రి సంతతిని ♦ దారల దుఃఖముకోన ముంచినీ
తల్లికి సాటివచ్చుఁ బర ♦ దారలఁ బట్టి బలాత్కరించి యా
పల్లవపాణులం జెరచు ♦ పాప మొనర్చినద్రోహచిత్త నీ
యుల్లమదెట్లు బ్రాహ్మణుల ♦ కోగిరముఁ గాసమకూర్పఁ జొప్పరా?

ఈసత్కర్మాచరణమహాఫలంబున పూర్వమొనరించిన పాతకములు హరించు నని తలంచితివో? "పాపపుణ్యములు రెండును ననుభవింపవలసినవే" యని తెలియదా? (కింకరులతో) సేవకులారా! ఇతఁడు పరమధర్మాత్ముఁడైనను, దానములలో నెల్ల నుత్తమం బగు నన్నదాన మాచరించెఁ గానఁ బాపకృత్యములకు దగుకరపదతాడనాగ్నిస్తంభాలింగనశిక్షల నెరవేర్చి పిదప నాపుణ్యఫలమనుభవింప నుత్తమలోకంబునకు నంపుఁడు.

భటు:—ప్రభూ! చిత్తము. (కొంపోదురు)

చిత్ర:—దేవా! యీనాలవవాఁడు కొన్నిగ్రామముల కధిపతియై ప్రజాపాలనధర్మము నమ్మొనరింపఁ బ్రజలలోఁ గలవరము కలిగి దుర్మార్గములు హెచ్చు పెరిగి తద్దోషఫలము నైతె మీఁకనిఁ జేసుటచేఁ బాప మీరూపమున నవతరించె ననుటకు నిస్సందేహముగ నున్నది.

యము:—ఆహా! ఎంత ఘోరము? ఐశ్వర్యమదోన్మత్తత పరులసౌఖ్యముం గూడఁ బాడొనరించుఁ గద! (దూతలతో) భటులారా! వీనిఁ గొంపోయి ఖరవాహనంబునఁ బట్టణం బంతయు నూరేగించి రండు. పిమ్మట శిక్షించెదను.

భటు:—చిత్తము. (నెట్టుకొనిపోదురు)

యము:—చిత్రగుప్తా! ఇంకేవియేనిఁ గలవా?

చిత్ర:—ప్రస్తుత మేవియు లేవు. మార్కండేయునిఁ గొంపఁబడినవారిఁకను రాలేదు. వచ్చిన మనవిఁ జేసికొందును.

యము—మంచిది. ఋషికుమారుఁడగు నతఁడు భగవద్భక్తుఁడగుట సామోపాయంబునఁ దీసికొని రండని దూతలతోఁ జెప్పితివా?

చిత్ర:—చిత్తము. అట్లే వచించితి.

భటు:—(ప్రవేశించి) మహాప్రభూ! నారదులవారరుదెంచుచున్నారు.

యము:—సుకృతము. తదాగమనమువలన శుభమగుఁగాక.

నార:—(ప్రవేశం) భజగోవిందం

యము:—(సింహాసనము డిగి యెదురుగాఁ బోయి) ఋషిచంద్రా!
నమస్కారము. దయచేసి యీపీఠ మలంకరింపుఁడు.

నారద:—శుభంభవతు. శుభంభవతు. (కూర్చుండును)

యము:—దేవా! మీదర్శనమున ధన్యుఁడ నైతి.

ఉ. మానితవర్తనుల్! విధికు ♦ మారులుసాధుజనాగ్రగణ్యులున్
గానకళాప్రపూర్ణులు జ ♦ గత్త్రయవంద్యులు ధర్మమార్గసం
ధాను లుదారమానసులు ♦ ధారుణిపైఁ గలవార లెవ్వరో
వీనులవిం దొనర్చి శ్రమ ♦ బెట్టుట నెమ్మది నుండఁ బోకుఁడీ.

నారద:—యమధర్మరాజా! నేను లోకత్రయసంచారి నగుటచే, నా
కెఱుఁగరానివిషయ ముండ దని యెల్ల రెల్లకోరుచుండుటయు
సమయమునుఁ బట్టి కోర కున్నను నేనే తెలియఁ జేయు చుండుటయు
సహజమై యుండ నీవు శ్రమఁ బెట్టు టేమున్నది? ఇప్పుడు నే నొక
కార్యార్థినై వచ్చితిని. నీ వది మన్నింతు వని నమ్ముచున్నాను. పర
మాధర్మము. మహోపకారము.

యము:—మహానుభావా! అది యేదియో సెలవిండు.

నారద:—సావధానుఁడవై యాలింపుము. భూలోకంబున మృకండమరు
ద్వతు లనుమునిదంపతులకు పదియాఱువత్సరము లాయుఃప్రమా
ణము గలకుమారుఁ డుదయించి యుండుటయు నేటితో గడువు తీరు
నగుటయు నీ వెఱిఁగినవిషయమే కద! అందుచే నాకుమారునికై
విలపించువృద్ధదంపతులఁ గాంచి జాలిఁ జెందినవాఁడ నగుట నీ వా
తనిజోలికిఁ బోవల దని నిన్నర్థించి సంకల్పసిద్ధి వడయుటకై నీ
యాస్థానమున కేతెంచితి. సకలధర్మపరిజ్ఞానముఁగలిగి "సమవర్తి"
యని పిలువంబడునీవు కలహాభోజనుఁడ నైనను బ్రస్తుతమునం
దుపవాసమున కోర్చి వల్కెడునాపల్కులపై విశ్వాస ముంచి యే
కపుత్రవిషయ మాలోచించి రాక రాక వచ్చిననా యాగమనముఁ
దలఁచి మదభీష్టముఁ జెల్లింపుము. సకలజగములందు నిరుపమానకీ

త్తి నార్జింపుము. ఎవరినిఁ గాని దేనిని గాని యెన్నఁ డర్థించి యెఱుఁగను. నీకుఁ దెలియని దెందును లేదు. కూర మాలోచింపుము.

యము:—తాపసోత్తమా! యీలాటితల్లిదండ్రులు, కుమారులుఁ బ్రపంచమున నెందరో కలరు! అట్టియెడ వీరివిషయమున జాలిఁ దలంచితి నేని యిట్లే యెంద రర్థింతురో వారి నాదరింపకున్న నెంతగ దూషింతురో భయభక్తు లెంతగ నశించునో లోకు లెంతనిందింతురో తమచిత్తమునఁ దలంపుఁడు. మఱియు,

చ. గురుకరుణాలవాల ననుఁ ♦ గోరఁగఁ జెల్లునటయ్య? యింతదు
ర్భర మగుకోర్కె నాపయి నె ♦ పం బిడఁబోకుఁడు ధర్మశాస్త్రవి
ద్వరులు హసించి దుర్గుణుఁడి ♦ తం డని నింద యొనర్పకుందురే?
నరకము సంఘటిల్లదె? చ ♦ నాదగదే? సమవర్తనంబున౯

నన్ను మన్నింపుఁడు. నాదూతల సీవలకే పుచ్చితి.

నార:—యముఁడా! యీమాత్రము నాకోరికఁ జెల్లింప లేకపోయితివి. చెప్పవలసి చెప్పితిఁ గాని శంకరుఁ డాకుమారున కీవలకే చిరాయుర్దాయ మొసఁగి తనసేవ జేయించుకొను చుండె. నీకు వృథాశ్రమయగుఁ గదా యని యూహించినందులకు నిష్ఫల మయ్యె. పోయిననీదూతలు సేతు లాడించుకొనుచుఁ దిరుగ రావలసినదే కాని ప్రయోజన మేమియు లేదు. నీమర్యాదను గాపాడుకొనుము.

యము:—ఆ! నారదా! నాకింకరులరుగుట నిష్ప్రయోజనమా? శంకరుఁడు చిరాయువొసంగెనా! నామర్యాదఁ గాపాడుకొనవలయునా? నాకు వృథాశ్రమకలుగునా? యేమి యీవింత! యింతవిపరీత మెందైనఁ గలదా?

ఉ. ఏల పదాఱువత్సరము ♦ లే యని బాలు నొసంగువేళఁ దాఁ
గాలమునిర్ణయించె? కడ ♦ కంతుఁడు నేఁడు చిరాయువిచ్చియీ
లీల నధర్మవృత్తిని మ ♦ లీమస మూని చరింప నౌనె? యీ
కాలుని జిన్నబుచ్చుటకు ♦ గాఁ దలపెట్టెనె? యింతఘోరమే!

నిరంకుశప్రతాపుఁడనై సమస్తలోకభీకరుఁడనై "సమవర్తి" యని ప్రఖ్యాతివడసిననేను, దుష్టశిక్షణంబొనరించెడునేను తలఁచుకొనినంతనె గుండెలు ప్రీలునట్టిభయంకరచరిత్రుఁడ నగునేను, వదాన్యశిఖామణి యనియు మానధనుఁ డనియుఁ గొనియాడంబడునేను, నేటికీకారణమునం గలుగు పరాభవమున కిచ్చగింతునా? దండధరుఁడు న్యర్థుఁడని లోకము నిందింపదా? నిందమాట యెట్లున్నను ధర్మబాహ్యమున కనుమతింతునా? కావున శంకరుఁ డాతని కెట్లు చిరాయువొసంగెనో అసత్యమున కెట్లు పాల్పడెనో కనుఁగొనవలయు. నిటులాతఁ డధర్మవర్తనుఁ డయ్యె నని సమస్తప్రపంచము తనను మాత్రము దూరీకరింపదా? యియ్యది నీతియా?

33-అనుబంధము

నా:—శాంతించవోయి యముఁడా! శాంతించు. ఏలత్వరపడియెదవు? పాపపుణ్యవిచారణకై నియమింపఁబడిననీవు భువనైకశాసనుండును సకలలోకారాధ్యుఁడున నగు శంకరుఁ దృణీకరించి "నీతియా" యని ప్రశ్నించుచుంటివా? అబ్బా! యెంతసాహసికుఁడవైతివి! పదవికి మించిననీవి సదమదించునుసుమా! భక్తపరతంత్రుఁడగును మావరుఁడు విశ్వామిత్రవసిష్ఠులచేతను సావలనను బ్రార్థింపఁబడి మార్కండేయునిభక్తికి సంతసించి చిరకాలజీవి యగునట్లు వరంబొసఁగె. అయినను న్యాయ మనుసరించి నీకీవార్త నెఱిగింప నీవే ధర్మపథగామివైనట్లు వన్యసించుచుంటివి. ఇప్పటికేని తీవ్రమడఁచుకొని యోజింపుము. నీకియ్యది పరాభవకారణము కాదు. ధర్మదూష్యము గాదు. మార్కండేయుఁ డపరశంకరావతారుఁడైనట్లు పొడకట్టుచున్నయది. చెప్పవలసినది చెప్పితి. నీవణుమాత్రము సంశయింపక నాయుపదేశ మంగీకరించి సుఖింపుము. నీబిభీషకలకు రుద్రుఁ డూరకొనఁడు. నీ కపాయము వాటిల్లక మానదు. మార్కండేయుని నీవేమియుఁ జేయఁజాలవు. పిదప నీయిష్టము.

యము:—ఏమి? నా కపాయము వాటిల్లునా? మీరంత నుపేక్షభవించి యీ యకార్యమున కొడిఁగట్టితిరా? మంచిది. మీమీపట్టుదలలు, మార్కండేయునిచిరాయుష్యము, శంకరునివాగ్దానమే పాటికొనసాగునో చూచెదఁగాక. ఓరీ! యెంత ఘోరవిపర్యాసము! యెంతనీతిమాలినవర్తనము! ఇంతటిదుర్మార్గమునకే సమ్మతింతునా? యేమైనను నగుఁగాక నేనుపేక్షింపను. (చిత్రగుప్తునితో) చిత్రగుప్తా! మార్కండేయునికొఱకు మఱియొక్కసారిఁ జూపుము.

చిత్ర.—చిత్తము.

(తెరలో) యమధర్మరాజా! రక్షింపుము. రక్షింపుము.

యము:—(వినట నటించి) ఏమిది? ఆర్తనినదము వినవచ్చుచున్నది (సాభిప్రాయముగఁ దలయూచి) ఓహో! బాధకు సహింపలేని మార్కండేయుఁడు రక్షింపు మని మొఱపెట్టుచుండెఁ గాఁబోలు. నారదా! వింటివా? కనిపెట్టవుగాక.

నార.—క్షణకాల మోపిక సేయుము. ఎవ రేది యందురో కందురో తే లఁకలను.

(మార్కండేయునికొఱ కేఁగిన భటులు (ప్రవేశించి))

భటులు1 &2:—మహాప్రభూ! రక్షింపుము. రక్షింపుము.

యము:—ఏమిరా? మీ కేయపాయము వాటిల్లె?

భటు. దేవరా! తమ యాజ్ఞగా మార్కండేయుని కెఱిఁగించి రమ్మన నేమేమో దూషించి మమ్ములెక్కపెట్టక పట్టెడు విభూతి మంత్రించి మాపై విసరె. నంత నది మాశరీరములపై నిప్పులవానఁగురి మంటలఁ గలిగించి మూర్ఛాగతులఁ జేసె. పిమ్మటఁ గొంతసేపటికెటులో తెలివి నొంది చావుఁ దప్పి కన్నులొట్టపోయినవారివలె నిటువచ్చితిమి. క్షమింపుఁడు.

యము:—(మహాకోపమున) ఓరీ! యెంతకండక్రొవ్వు? (మార్కం

డేయు నుద్దేశించి) ఓరీ! దుర్మదా! పాపిష్ఠీ! మార్కండేయాధమా! యేమిరా నీమదాంధత? దుర్మదోగ్రకుటిలకులనిర్మూలనప్రభావిభాసురం బగు కాలపాశము నీకంఠరక్తధారలఁ గ్రోలుట నిశ్చయమని తలంపుము. నాభటులఁ దిరస్కరించుట నన్నుఁదృణీకరించుట కాదా! నీ కీత్ర్యక్షపా టెక్కడనుండి వచ్చెనని నే నెఱుఁగనా? ధర్మబాహ్యుఁ డగువాఁడు, తండ్రియైన సోదరుఁడైనఁ దనయుఁడైనఁ బ్రభువైన సమ్మతింపఁ జెల్లునా? అట్టివారిఁ బరిత్యజించినను దోసముండునా? తొందరపడకు.

మ. పతితత్వంబున శంకరుండు నినుఁ బ్రోవన్ జాలువాఁడంచునన్
మతిఁ గాఁబోలును? దండహస్తుఁడిఁక నీ ♦ నీగర్వముల్ బాపి సం,
తతధర్మోద్ధరణం బొనర్చునని, స్వాం ♦ తంబందునూహించి మొం
డితనంబున్ దిగఁద్రావి సిద్ధపడుమా ♦ నీచా! ఖలా! దుర్మతీ!
కింకరులారా! మహిషవాహన మాయత్తపఱుఁడు.

(నిష్క్రమించును) ([illegible])

(అరణ్యమార్గము. నారదుఁడు ప్రవేశించుచు)

భజగోవిందం

(అనుబంధము—34)

నార:—ఔరా! దండధరుఁ డెంతగర్వించెను! యిప్పట్ల నే నుపేక్షింపఁ జనదు. నేనూరకొన్నను శంకరుఁ డూరకొనఁడు యమునికృల్లిపాటునకు శృంగభంగము గాక మానదు. పర్యవసానమునకు నిరీక్షించి సమయానుకూల వచనరచనానైపుణ్యమున యమగర్వభంగ మొనరింపవలయు. శంకరు శాంతింపఁ జేయవలయు. చిరకాలజీవి తగ్రహణకుమార ముఖావలోకన భాగ్యమున సంతసించి పరిష్వంగ సౌఖ్యమునఁ దూగాడుమృకండమరుద్వతులఁ గాంచి యానందింపవలయు నే నప్పటికిఁ గాని తృప్తుఁడఁ గాను. యముఁడప్పుడేమా

ర్కండేయుని సమీపించి యుండును. త్వరపడి, పరమేశ్వరసాక్షా త్కారసమయమున కయ్యెడ కరిగి, దృక్పర్వము ననుభవించెదఁ గాక (నిష్క్రమించును)

తెర యెత్తగా, యథాప్రకారము శివలింగము నర్చించుమార్కం డేయుఁ డగపడును)

మార్కం:—(చేతులుజోడించి) భక్తలోక వశంకరా! శంకరా!

సీ. పృథ్వీతత్త్వాత్మకా! ♦ వేదాంతవేద్య! శం
కర భక్తపాలక ♦ గంధమిదిగో!
ఆకాశతత్త్వాత్మ ♦ కా! కృపాపరపూర్ణ
భువనపావనమూర్తి ♦ పుష్పమిదిగో!
వాయుతత్త్వాత్మకా! ♦ బాలేందుధరమౌళి,
తుహినసన్నిభమూర్తి! ♦ ధూపమిదిగో!
వహ్నితత్త్వాత్మకా! ♦ ఘోరనేత్రజ్వల;
పాపవిధ్వంసక! ♦ దీప మిదిగో!

గీ. విమలతేజస్స్వరూప నై ♦ వేద్యమిదిగో!
కాలకంధర! ఘనాశ! తాం ♦ బూలమిదిగో!
సకలజనవంద్య! సర్వేశ ♦ చామిదిగో!
కరుణ గానుమయ్య! నానమస్కారమిదిగో!

ఓపరమాత్మా! సకలమునిజనదుర్లభుఁడ వగునీకు, నాఁబోటికాపురుషుఁ డే మొసంగఁ గలఁడు? అయినను భక్తితో సమర్పించినఁ బత్రమే చాలు నన్నట్లు, నీ కత్యంతప్రియ మగునీమారేడుదళమే సర్వముగా గ్రహించి నను మన్నించి నా మొరాలకించి ప్రసన్నుఁడవై రక్షింపుము. తండ్రీ! తనదూతలవాక్యము లాలించి, నాపైఁ గోపించి, దండతాడితమహోరగంబుభాతిఁ గృతాంతుఁడు రాకమానఁడు. అతఁడరుదేరకమున్నే నన్ననుగ్రహింపుము. (ఆశ్చర్యముతో దనశరీ

రమును జూచుట నటించి) ఆహా! యేమిది? సర్వాంగకములు న
డంకుచున్నవి! నయనాంతర్గళితము లగునీబాష్పము లానందసూచ
కములా? సంతాపసూచకములా? (భగవంతు నుద్దేశించి) ఓపురా
ణపురుషా! నాగభూషా!

అనుబంధము—35

(కన్నులం దెరవకయే) ఓహో! యేమి యీప్రకాశము? యేమి యీ
ధగద్ధగితము? యెవ్వరి దీసవ్యహస్తము? ఓహో! వ్యాఘ్రాజినపరిశో
భితకటిప్రదేశము! ఫణిహారాలంకృతవిశాలవక్షము! జటాజూటాంత
రోల్లసితబాలగంగాలహరీప్రసన్నము. నిరుపమానందసంధానవిత్రి
భస్మలేపనాత్యంతసుందరశరీరము. భక్తరక్షణకళాప్రపూర్ణభాసుర
దృగంచలము. ఆహా! యేమి నాభాగ్యము! ఏమి నాయానంద
ము! ఏమి నాసుకృతపరిపాకము! తండ్రీ! సకలలోకసంత్రాణశీలా!
యేమి నీమందహాసము? జడియకు మని, వరదాభయహస్తముఁ జూ
పుచుంటివా? జగజ్జనకా! నీ కేపూజోపహారముల నొసంగుదు? భ
క్తమానసమందిరుఁడ వగునీ వెఱుఁగనిది కలదా? యిదే నాప్రాణ
మానసభక్తినిధానముల నీచరణకమలముల కర్పించితి. నీయిచ్చవ
చ్చినదానిఁ గైకొమ్ము. (అని కొంచె మాఁగి) జనకా! ఏమిసెల వి
చ్చుచుంటివి? (కొంచె మాఁగి) ఓహో! భక్తజనమనఃకుసుమమే నీ
కువలయునా? సంతోషము. నమస్తే! నమస్తే! నమస్తే! (కనులు
విచ్చి సధైర్యముగ)

శా. అక్షయ్యం బగుచిత్తవృత్తిని సమ ♦ స్తాంతర్బహిస్సంగతుర్
దక్షధ్వంసకు, ఫాలలోచనుపద ♦ ద్వందంబు సేవించి ప్ర
త్యక్ష ప్రాభవదీపితామలకళా ♦ ప్రావీణ్యశోభామనో
దక్షత్వంబు వహించి వాఁడ నిఁక సం ♦ తాపంబు లే దెందునన్.

ఓహో! యిప్పుడది యహంకారవ్యక్తిస్ఫురణకారణం బగు నేమో?

యీశ్వరసాక్షాత్కారానంతరమున ద్విగుణీకృతసత్వగుణాలంకార ము గదా! జన్మకుఁ బరమావధి. అందుచే గర్వింపఁ జనదు. శ్యామా మనోవల్లభుఁ డేతెంచిన సాధ్యమగునంతవఱకు సామవాక్యములతోఁ బ్రిసన్నుఁ గావింపఁ బ్రియత్నింపవలయు. యముం డందుల కస్వ ధావర్తించునేని నాపాలిటిపరమేశ్వరుఁడే కలఁడు. (లింగము డాసి) ఓ కృపాసింధు! దీనబంధు! నాచిత్తమును నీచమార్గములఁ బోనీకుము (ధ్యానముసటించును.)

(తెరలో) రే! బ్రిహ్మకులభారభూతా! మార్కండేయా!

శా. ఓరీ! దుర్మద! దుర్విచార! చెనఁటీ ♦ యో రోరీ పాపిష్టి! యా
రౌరా కూ్రిర! మదీయకింకరుల కీ ♦ వావంతయున్ జంక క
వ్వారిన్ బాధలఁ బెట్టినా వటర? ఛీ ♦ భతున్సంపు కాలుంపు నీ
వీరత్వంబును మంటఁ గల్పు నని భా ♦ వింపంగ లేదే? ఖలా!

మార్కం:—(కరములు జోడించి)

గీ. శ్రీమహేశ్వర! యభవ! యు ♦ మామహేశ నోజ!
భక్తవత్సల! శంకరా! ♦ పరమపురష!
ఫాలనేత్రి పశ్రిస్త! క ♦ పాల హస్త!
శరణు ఫణిహార! రజిత భూ ♦ ధరవిహార!

యము—ఓరీ! మూర్ఖా! పరేతరా ట్టనుభయ మించుకయు లేక క న్నెత్తి యైనఁ జూడక వాపోయెదవేమిరా? పాపాత్మా!

మార్కం:—(చూచి నిలచి) అయ్యా! నేను పాపుఁడ నగుటంజేసియే పవిత్రితకోటి కీశ్వరు ధ్యానించు చుంటి.

యము—ఛీ! ఛీ! వదరుఁబోతా! నిఖిలభూతశాసకుఁడ నగునాయాజ్ఞ నుల్లంఘించి నాదూతల నేలఁ దిరస్కరించితివి? యీశ్వరుసేవించు చుంటిఁ గదా యని మదించి స్వేచ్ఛాసంచారుఁ డవై తివా? లేక

శంకరుఁ డీనీతిమాలినవర్తన ముపదేశించెనా? నీ కిప్పు డెవఁ డడ్డము వచ్చునో కనుఁగొనియెద. (అని నెట్టబోవ)

మార్కం:—ఓయమధర్మరాజా! శాంతింపుము. నన్నెన్నియైన దూషింపుము. జగదేకజనకుఁ డగుశంభుని దూరకుము. అదిమహాపాపము గద. ధర్మస్వరూపుఁడ వగునీవు కించజ్ఞుఁడ నగునాచేఁ జెప్పించుకొనవలయునా? మహాత్ముఁడవు! తరతమభావవేత్తవు! సకలసద్గుణగరిష్ఠుడవు! సామాన్యుఁడవు గావే! నీఁ కెఱుకరాని యంశ ముండునా? నీదూతలఁ దిరస్కరించునంతటిసమర్థత నాకుఁ గలదో లేదో నీవే యోజింపుము. సర్వము సర్వేశ్వరుమాయ గాక యితర మగునా? దీర్ఘదర్శి వగునీవు! న్యాయశీలుఁడ వగునీవు! జ్ఞానమూర్తి వగునీవు! భవలతాలవిత్రుండును సకలభూతసుఖాసుఖదపరిభావుఁడును నగు మహాదేవుని నిందింపకుము. నామనంబును గుర్తింపవలె నన్న వేఱొకమార్గమునఁ బరిశ్రింపుము.

యము— ఛీ! ఛీ! మూయు మింక నీనోరు. నిన్ను విడువను అధర్మమున కిచ్చగింపను. పట్టినపట్టు మానను.

మార్కం—ఓసమవర్తీ! యధర్మ మించుకయు గాదు. దూరమాలోచింపుము. నీదర్శనభాగ్యమున ధన్యుఁడ నగుదు నని యువ్విళ్ళూరుచున్ననాహృదయయను గమనింపక కేవలము నిందితునిగా నూహింప నగునా? మహాత్ముల యాగమనము పరమహ్లానుసంధానమనివచింతురే? నాయందు దయఁ దలంచి జరాభారపీడితు లగునాతల్లిదండ్రులగోల విచారించి మన్నించి రక్షింపుము.

యము:—నీయీమాటలు నాకడ సాగిరావు. కల్లబొల్లిచమత్కారముల నుబ్బి తబ్బిబ్బు లగువాఁడ గాను. సర్వేశ్వరుఁ డొసంగిన పదియాఱువత్సరములగడువు పూర్తి యైనది. భగవదాజ్ఞకు వ్యతిరేక ముం

డదు. నీవు బాలుఁడవు నేను కాలుఁడను. నీ కింకను భయము లేన
ట్లున్నదే? జాలియనునది నా కేకోశమందును లేదుసుమా!

మార్కం:—ఓ! యమునాగ్రజా! యెంతవేడికొనినను నీ కావంతయుఁ
గరుణ రా దయ్యెనే? ఇంతనిర్దాక్షిణ్యము తగునా? వసంతసమయ
పల్లవితనికుంజపుంజములచే నలరారు మావిగున్నపై విచ్చలవిడి
విహరించెడుకలరవము ముండ్లడొంకలఁ దిరుగ సమ్మతించునా?

యము:—ఔరా! క్రూరా! యేమంటివి? నా యాస్థానము ముండ్ల
డొంకకు సమానమును నీవు పికప్రతిమానుఁడవునా? యెంతకావర
ము! నీయిప్పటివర్తనమే చెప్పుచుండ నాపరోక్షమున నస్మత్కింక
రులఁ దూలనాడు టబ్బురమా?

శా. ఔరా! దుర్విషయప్రచారుఁడ! తృణ ♦ ప్రాయుండ వీవెంత నీ
బీరం బెంత? యముం డనంగ సకలో ♦ ర్వీచక్ర మల్లాడఁగాఁ
గ్రూరా! నన్నుఁ దృణీకరించెదవె? కొం ♦ కున్ జంకు లేకుండ! నీ
ధీరత్వం బదియెంతొ! చూచెదను మ ♦ ద్వీరప్రతాపంబునన్॥

మార్కం:—(లింగము డాసి పత్రిచేఁ బూజించుచుండును.)

యము:—ఓరీ! మదాంధీభూతచేతస్కుఁడా! అస్మత్కోపానలంబున
నిదే భస్మ మగుదువుసుమా! నీనిర్లక్ష్యభావము మఱింతరవుల్పుచు
న్నయది. ద్రోహీ!

మార్కం:—(స్వ) ఇఁక నీతని బ్రతిమాలినలాభము లేదు (ప్ర)
ఓయీ! మందమతీ! నిర్లక్ష్యము గా కేమి? వినుము.

మ. హరుఁ డార్తావనదీక్షితుండు దన ♦ వాఁ డై యుండ నెవ్వానికిన్
వెర పేరీతిజనించు? నీవెఱుఁగవే ♦ నిన్ విన్మ నామాట! శం
కరపాదాబ్జవిహారభృంగ మగుమా ♦ ర్కండేయుఁ గొంపోవ నీ
తరమా? యేల? వృథా శ్రమంబు? చనుమా! ♦ తర్కింపకుండన్ వెసన్॥

యము:—ఓరా! దుర్మదా! యెంతనిష్కంపముగా వదరుచుంటివి?
నిన్నుఁ గొంపోఁ జాలనుగా?

అనుబంధము—36

మార్కం:—ఓయీ! కాలుఁడా! యేలప్రగల్భము లాడెదవు? సకలశా
త్రవారణ్యకుఠారుఁ డగుత్రిపురాంతకు భజించెడునాకు నిష్కంపము
గా కేమి?

మ. సకలోర్వీతలజంతుసంతతమన ♦ స్సంక్షోభ ఘోరాయుధ
ప్రకరాడంబరదీర్ఘదంష్ట్రిచటులో ♦ గ్రధ్వానముల్ గాంచి మా
మకచిత్తస్థితి కంప మొంద దదని ♦ ర్మాల్యంబు పో మ్మింక పా
తకులన్ శిక్ష లొనర్ప శైవమతభ ♦ క్తశ్రేణిపై బోకుమా!॥

అటుగాక యనిమిత్తముగఁ జెలరేఁగితి వేని భక్తసంరక్షకుఁడగురుద్రుఁ
డూరకొనఁడు. నన్ను దూషించుట నాయిష్టదైవమును దూషించు
టయేయగును. నాయంతరాత్మ శివునియందు లగ్నమై యుండుట
యే యందుకు కారణము నీవును శంకరున కొకకింకరుఁడ వగుటఁ
బ్రభుతిరస్కారమహాపాతకమునం బడుదువు. స్వామిద్రోహి యగు
వాఁడు తనపదవినే గాక ప్రాణములపై తముఁ గోలుపోవలసి వచ్చు
ను. శివదూషణమహాపాతకఫలం బింత యనివచింపుట కశక్యము.
దేవదేవునినిందించుట నిన్ను బంధింపఁ దగినపరికరముల నీవే సిద్ధపఱ
చుకొనుటగాఁ దలంపుము. భగవంతునిదూషించినవా రెంద ఱధో
గతులం బడిరో స్మరింపుము. భవదున్మత్తప్రలాపోద్భూతదుస్సహ
క్రోధానలంబున రుద్రుఁడు నీగర్వభంగ మొనరింప దుముకులాడు
చుండె నని నమ్ముము. కమలసంభవాదు లడ్డపడినను నిటలాక్షుని
వారింపఁ జాలరు. త్వదుత్తమాంగ మాత్రిశూలధారకెరఁ జేయక

వినువఁడు. నీదూత లీవఱ కొనర్చిన నిందలకును ఇప్పటినీపరుష
వాగ్విజృంభణమునకును గలిగిన పాపకూపమునుండి బయల్పడ
నెంతు వేని శంకరపాదారవిందముల డెందమున నిలిపి ధ్యానించి
జ్ఞాననేత్రమున నొక్కమాఱా యీశ్వరుఁ దిలకించి కరములు మోడ్చి
నమస్కరింపుము. అటు కాదా! కానున్నది కాకమానదు. నే నిం
కేమియుఁ జెప్పఁజాలను. పిదప నీయిష్టము.

యము:—రే! కలుషా! నీవు సాధ్యము కావుగా? చూచెదఁ గాక!
కమలసంభవాది ప్రముఖులకును వారింప శక్యముగాని మహారౌ
ద్రమున నుట్టిపడుచుఁ ద్రిశూలధారి యగురుద్రుఁడు నన్ను దండిం
పవచ్చుచుండెనా? యింతటి యధర్మమున కొడిఁగట్టినవాని త్రి
శూలమా? మదుత్తమాంగము స్పృశించునది? పాపీ! దుర్మదోద్రే
కమునఁ గన్నుఁగానక మిట్టిపడెదవా? చండప్రచండమండితాఖండ
లుం డగుదండధరుండు, నీచే దూషింపఁబడెడువాఁడా? క్రూరా!

మ. చటులప్రోద్ధిగదోగ్రఘట్టనలచేఁ ♦ జంపించుచు న్నిన్ను మ
ద్భటసంఘంబులు కాలరాయు నపుడ ♦ బ్బా తాళలేనంచు సం
కటముల్ బొందెదువేళ యయ్యె, నిటనీ ♦ గర్వోక్తులన్ గట్టి మ
చ్చటఁజూపింపగ వచ్చునీకుఁ గలధీ ♦ చాతుర్యముల్ దుర్మతీ!

ఈక్షణమాత్ర శేషలోక మనస్సంతాపహేతుభూతం బగుకాల
పాశానలంబున నిన్నిప్పుడే నాశన మొనరించెద జూడుము (అని
పాశమునుఁ దీయఁ బ్రయత్నించును.)

మార్కం— ఓయీ! కాలుఁడా! వదరకుము. సకలజగద్భీకరదుస్తరని
రుపమాననిష్కళంకశిఖాసంకలితఫాలనేత్రాగ్నిజ్వాలకన్న నీపాశా
నలజ్వాల గొప్పది యగునా? వినుము.

సీ॥ కహకహాధ్వాన భీ • కరశిఖావృతసుప
ర్వసహాతి కొక్కింత • సైపవచ్చు
ప్రళయకాలోద్భూత • భయదహుతాశన
జ్వాలల కొకవేళఁ • దా వచ్చు
స్మరణమాత్రాశేష • జంతుసంతాపహే
తుకబడబాగ్నిలో • దుముకవచ్చు
దంష్ట్రాకరాళ వ • క్త్రభయానకముసహ
రించుమృత్యువునెది • రింపవచ్చు
గీ. గాని దుర్వారదుర్భరా • ఖండధూమ
పటలచటులారుణప్రభా • భాసమాన
దుర్నిరీక్ష్యప్రతాపబం • ధురదురంత
ఫాలనేత్రాగ్నికీల లో • ర్వంగ దరమె?॥

కావున నీపాశముపేరుఁదలంపక వచ్చినత్రోవనం జని సుఖింపుము. (అని లింగముం జేరి) నమస్తే! శివా!

యము:—మూఢా! నశించితివి (అనిపాశము మెడవేయును.)

మార్కం:— (అనుబంధము 37) (లింగమును గౌగలించి)
(లింగాకారము గొప్పధ్వనితో బద్దలై, శంకరుఁడు ప్రసన్నుఁడై మార్కండేయునితలపై నొకహస్త ముంచి రెండవకరమునఁ ద్రిశూలము యమునిశిరంబునకు గురిఁజేసి)

శంక:—రే! కలుషా! యమా! భక్తజనావనుం డగురుద్రుఁ డుండెనని యైనఁ దలంపక యీసుమారు హింసింప వచ్చితివిరా? ద్రోహీ! యిదే మదీయత్రిశూలంబునకాహుతి యగుచున్నాఁడవు. (అనిపొడవ బోవ)

నార:—(ప్రవేశించి) ఈశ్వరా! క్షమించి శాంతింపుము. యముఁడా! తొలఁగుము.

శంక:—నారదా! దుర్మార్గము సహింప నగునా?

నార:—దేవా! నీవే మన్నింపకున్న నీకాలుఁడంతి మొందఁడా? పాపుల దండింప దండధరుం డున్నాఁ డనుభయమే లేకున్న లోకంబుల దుర్మార్గంబులు మితి మీఱి కల్లోలములై పోవా? సర్వాంతర్యామివైన నీ వెఱుఁగవా? (యమునితో) యముఁడా! ఇంకను మూర్ఖుని పగిది నిల చుండెదవేల? నారదోపదేశతిరస్కారఫల మనుభవింపక తప్పునా? క్షమింపు మని వేఁడుము.

యము:—(తనలో) ఔరా! ఈనారదుఁ డెంతవాఁడు! ఇప్పుడుశర ణాసక తప్పునా? అయినను భగవంతునిఁ గద వేఁడుట (ప్రకాశముగా) మహాదేవా! క్షమించి నావిన్నప మాలింపుము. దుష్టశిక్షణము మాత్రమే గాక జీవానిలగ్రహణమునకు సైతము నన్నే నియోగించినవాఁడ వయ్యు నిష్కారణముగ దండింప వచ్చుట ధర్మమా?

శంక:—(శాంతించి) యముఁడా! శరణార్థివై నందునఁ గరుణించితి. ఇఁక నీబాలకుఁడు యోగశాస్త్రానుసరణ నిశ్చలతపః ప్రభావంబునను నిరూఢభక్తితత్పరత్వమునను నన్నుజయించి చిరాయువు నార్జించె; నిజభక్తాభీష్టప్రదానమె నాకర్తవ్యము. మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారములఁ ద్యజియించిన నాభక్తులందరానికోరిక లెందును లేవు. నీ వింక నిజనివాసంబున కేఁగుము.

యము:—చిత్తము. నీయాగంభీరాభిప్రాయ మెఱుంగ నైతి. మన్నింపుము (అని నమస్కరించిమార్కండేయునితో) ఓభక్తాగ్రేసరా! మార్కండేయా! నీ వింతవాఁడ వని యిప్పుడుగ్రహించితి. చతుర్దశభు

వన్నెకపరిపాలనదక్షుఁడగుశంకరుని యెట్టయెదుట మనస్సంతోషముకోలఁది నాకొసఁగువరముల స్వీకరింపుము.

(అనుబంధము.—38)

మార్కం:—అజ్ఞానవశమున నిన్నేమైన దూలనాఁడితి నేమో క్షమింపుము.

యము:—సంతోషము పరాత్పరా! శంకరా! సెలవొసంగుము (అనినిష్క్రమించును)

నార:—(స్వ) ఈమాత్రపుగర్వభంగము గాకున్న నీకాలునిఁ బట్టశక్యమా? కాలున కొక్కనికే కాదు; తన యంతటివాఁడు లేడని గర్వించి కిందు మీఁదెఱుంగక మిట్టిపడుప్రతివానికిని మధ్యమధ్య శృంగభంగముఁ గావించుచుండినం గాని తలపొంకెపనము వదలదు. ఇప్పటికి నాకడుపు నిండినది. (తెరపును.) మృకండమరుద్వతు లత్యానందభరితు లగుదురు.

(మృకండమరుద్వతుల ప్రవేశము.)

మృకం:—పరాత్పరా! గిరిజావరా! నమస్తే! శంకరా! మహానుభావా! నారదా! నీకృపావిశేషమున కెంతయుఁ గృతజ్ఞులము.

నార:—ఈశ్వరవిలాసము.

శంక:—మృకండమరుద్వతులారా! వీఁడుగో! మీబిడ్డఁడు. ఇతఁడు చిరకాలజీవియై భవిష్యద్ధర్మశాస్త్రరచనాసమర్థుఁడై సర్వవిధములవన్నెకెక్కఁగలఁడు. ఇంక నేమేని వలసినఁ గోరికోనుఁడు.

మృకం:—తండ్రి! నిఖిలలోకశరణ్యా!

మ. చిరజీవిత్వ మొసంగి నాకొమరునిన్ ♦ జేపట్టి రక్షించినా
వరయన్ గోర్కె లికేమి కల్గు? భవదీ ♦ యంబైన సాన్నిధ్య మే

ర్వరుషన్ గోరుచు నుంటి! వృద్ధులము మా • పైఁ జూపవే నీకృపన్
దురితౌఘంబులఁ బాపి లోకముల సం • తోషంబునన్ మన్పవే!॥

శంక:—మీరు నాయెడలఁ గనుభక్తి తాత్పర్యములు కలవా రగుటచేఁ గాల మాసన్న మైనపుడు పుణ్యాలోక మలంకరింతురు. ఇప్పటికి మీతనయునితో పురమున కేఁగుఁడు.

మృకం:—పరమేశ్వరాజ్ఞ శిరసా వహించితి.

శంక:—మార్కండేయా! నీ కేమైనవరములు గావలెనా?

మార్కం:—రక్షకా! నీదర్శనభాగ్యముకంటె వే తేమి కావలయు? అయిన నిట్లుకూడఁ బ్రసాదింపుము.

గీ. భక్తజనవదనాబ్జసౌ • వర్చ్య కరణి!
తావకీనానురాగసం • ధానకరణి!
జీవకోటుల కెల్లసం • జీవ కరణి!
మైననీకృప జగములం • దలరుఁ గాక!॥

శంక:—తథాస్తు! నీతల్లిదండ్రులఁ జేరుము.

మార్కం:—జననీజనకులారా! వందనము. (నారదునితో) నారదమునీంద్రా! నమస్కారము.

నార:—చిరంజీవిః! కల్యాణం భవతు.

మృకం, మరు:—తండ్రీ! రమ్ము (దగ్గఱకుం దీసుకొందురు)

(అనుబంధము—39.)

(పుష్పవృష్టి కురియును. తెరపడును.)

ఇతిశ్రీమదాంజనేయచరణారవిందసేవాసక్తచిత్తపింగళి వెంకటనర్సయామాత్యవిరచితమార్కండేయ నాటకమునందు, సర్వము శ్రీరామార్పణము. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

అనుబంధము. 1.

హిం-కాఫీ-ఆదితాళం.

ఋషులు:-1వ పుట.

జయ! జయ! కమలాసన! భవతరణా! జయ! వాణీశ్వర! సద్గుణ సదనా! ॥జయ॥ జయసృష్టిస్థితిలయకారణ! శిష్టజనావన! సన్మునిపూజిత పద॥జయ॥ అరయ సకలభువనమ్ములఁ ద్వన్మాయానిబద్ధములఁ గావించి యునాటలాడించెదవు కళాపరిపూర్ణ! నమలపదవిహా రామరసేవిత జయ॥జయ॥ సకలము నీ వని నమ్మినమముక్షుసంతతికిన్ బ్రహ్మానంద మె కద? వికలచిత్తులును సకళంకులు దావకసత్యంబు నెఱుంగఁ గలారే? జయ॥ జయ॥

అనుబంధము. 2.

రూపకము-నాదనామక్రియ.

మృకండుఁడు:-3వ పుట.

హా! విధీ! యిటుల లిఖించితే? నాయలికమున॥హా॥ ఈవిపరీతముగలుగు నునుచు నాభావమునన్ దలపోయ నైతిగా ... ... ॥హా॥ పావన మగునీదర్శనభాగ్యమైనఁ గలుగక నాపాపమిటులఁ బండెనా? పరమపురుష! పద్మగర్భ॥హా॥

అనుబంధము. 3.

ఏకతాళం-కళ్యాణి.

మృకండుఁడు:-3వ పుట.

జగదీశా! యీశా! అ అ... ... ... ॥జ॥

నిగమాంతవేద్యా! నీపదాబ్జములఁ దగభజింతు నార్తజనశరణ్యా! మృ
గధరా! పన్నగధరా! సుగుణాకరా! సంస్తుతింతుఁ బురహర! ॥జగ॥

అనుబంధము. 4.

ఆది-బ్యాగ్.

మరుద్వతి:-5వ పుట.

సుదినమూ! సుదినమూ! సుదతులార! మీరలు మాయాశ్రమపథము
నందుబడమ లిపుడఁ నెమ్మది ముదం బయ్యె గదుంగదున్ ॥సుది॥
ఆడఁబోవుతీర్థము తనకే యెదురై నభాతి సఫల మయ్యెఁ గోరిక...
సుదినమూ॥

అనుబంధము. 5.

రూపకము-హిం-కన్నడ.

మరుద్వతి 6వ పుట.

ఎంతపాపకాల మాయెనా... ... ... ॥కెంతపాప॥
సంతులేని, జన్మమేల? జగతీస్థలిన్. నా॥ కెం॥ ఇంతఘోర మొదవు
ననుచు, నెఱుఁగ నైతి నా కింత నీచమా? ... ॥ఎంతపాప॥

అనుబంధము. 6.

జంఘూటి-ఆది.

మరుద్వతి:-7వ పుట.

సాధ్య మగునే? యెవ్వరికిన్! పరమేశులీలలనుఁ దెలసి మెలగఁ గాఁ ॥సా॥
సకలచరాచరజంతుసంతతుల జననస్థితిలయకర్మకారణుఁడు॥సా॥
సంతోష మొదవించు సంకటముఁ గలిగించు సంతదానై యుండు
ననలే లేనటులుండు॥సా॥
ఎప్పటి కెవ్వరి కేది ఘటించునో? తప్పనే యది? ధాతకు నైనన్॥
సాధ్య మగునే?॥

అనుబంధము. 7.

రూపకము—నాదనామక్రియ.

మృకండుఁడు:—7వ పుట.

హా! విధీ! యిటుల లిఖించితే నాయలికమున ॥హా॥ ఈవిపరీతముగలుగు
ననుచు నాభావమునన్ దలపోయనైతిగా ... ... ॥హా॥
పావన మగునీదర్శనభాగ్యమైనఁ గలుగక నాపాపమీఁటులఁ బండెనా?
పరమపురుష! పద్మగర్భ॥ హా॥

అనుబంధము. 12.

(కుశలవనాటకములో "కుశా! నిశపతిసమవదనా." అనుమాదిరి)

మార్కండేయుఁడు:—16వ పుట.

సమోమునికులసుతాగ్రిమా! సకలాఘరహితశీయమా! విమలగుణకలా-
పా॥స॥ ముద మొదవఁగమీపదసరసిజముల్ మృదు ... పదసరసి
జముల్ మదిన్ వదలకఁ గదియిం ... తున్ ॥సమో॥

అనుబంధము. 13.

హిం—తోడి—త్రిశ్రజాతి..

శారద్వతుఁడు:—18వ పుట.

సహపాఠులార! పత్రిపుష్పాపచయముఁ గావింపసరగునఁ బోదము ॥స॥
జగదీశుం డగునీశ్వరు నర్చింపగ మనగురుపుల కొసఁగుదము ॥సహ॥
కేతకి, గొజ్జంగి, కేదార, మందార, చూత, భల్లాత, కామ్రాత,
ప్రిసూకము, లాతతభక్తిఁ గుశాగ్రిముల్, సమిధలఁ జేతోముదం
బునఁ జేకొన రం డిటు॥సహపాఠులార॥

అనుబంధము. 14.

నాదనామక్రియ—రూపకము.

అందఱు:—21వ పుట.

శివ! శివ! శివ! శంభో! గౌరీవర! సకలేశ్వర! ॥శివ॥

భవలతాలవితా! సుచరితా! రిపుజైతా!. ప్రవిమలాంగ! నిట లాక్షా! పాహి! గంగాధర! హర! ॥శివ॥
సన్నుతిఁ జేసెద నిన్నుఁ బ్రసన్నహృదయ! బోధపుముదయ్యఁ గన్నడ సేయకుమయ్యా! పన్నగభూషణ! శంకర! ॥శివ; శివ!॥

అనుబంధము. 15.

శారువ-ఆది.

మార్కండేయుఁడు:—23వ పుట.

అకళంకుం డగుదేశికుకడ నే నభ్యసించితిని జనకా సకలశాస్త్రములు సర్వాగమములు ప్రకటితసూత్రాధికగ్రంథంబులు ॥అక॥ చదివిన దానికి సారముఁ గంటిని విద్యకు వినయమె భూషణ మనుచున్, ముదమున ననుగురుఁ డెద దీవించెనో సదయునిశంకరుఁ దయ గ్లుటచే ॥అ॥

అనుబంధము. 16.

ఆనందభైరవి-మిశ్రజాతిఆట.

మార్కండేయుఁడు:—24వ పుట.

పరమేశ్వరుని భజియింపవలె దండ్రీ! శతవర్షములు సంపూర్ణమై, ధృతిఁ దూలి శరీమలం బడక మును ॥పర॥ పరమున్, గనగన్ కరుణాక రునిన్ హరునిన్ సకలేశు గంగాధరుని శివు॥ పర॥ దారాసుతులు పైబడి యేడ్వక మున్నే! తవిలి యమదూత లలసటఁ బరుపక మున్నే! గళములోఁబడి భూతపంచకగతులు మాఱ్పడిపోక మును॥ పర మేశ్వరు॥

అనుబంధము. 17.

జంఝా-త్రిశ్రగతి

మార్కండేయుఁడు:—25వ పుట.

కారణ మేమి? నాజనని కనుల నీరునింప॥కా॥
నేరక నే నేమిపాపకార్యం బొనరించితినో? సారవ ఘోరచన మానె

గూరిమిసుతు ననుఁ గాంచదు॥ కా॥ ఇపుడు నన్ను మాటల నాడిం
చుచుఁ దానింతలోనె కృపఁ దొలంగి దుఃఖాశు్రవు లపరిమితంబుగ
నించెడి విపరీతం బయ్యెను. హాతవిధి! ని న్నేమందు నయో॥కార॥

అనుబంధము. 18.

బారువ-ఆది (ఎత్తుగడ సాకీమాదిరి)

మార్కండేయుఁడు:—33వ పుట.

చిత్తమా! యీశ్వరాయత్తం బగుమా! ఓ ఓ ... ... చి॥
పాపకార్యాచరణమున నశింపకుమా!

(చరణము) అనిత్య మగుసర్వశరీరంబులు విభవముల సత్యమని బో
ధించెడు ఘనవాక్యంబులె చింతనసేయుచుఁ గడకుఁ గై వల్యపదవిఁ
గాంచగా॥చి॥
పరమేశ్వరుచే సృజియింపఁబడిన పంచభూతాత్మకప్రపంచమున నర
యఁగసర్వజ్ఞుల మనిమురిసెడుదురితులపోకడఁ బోకుమా॥ చిత్తమా॥

అనుబంధము. 19.

బారువ-ఏక

మార్కండేయుఁడు:—35వ పుట.

జయ! జయ! మృత్యుంజయ! శంకర! శివ! సకలేశ్వర! శంభో! హర
హర॥ జయ॥ జయ జయ గంగోత్తమాంగ! స్మరహర! జయ గౌరీ
రమణా! ఋషభవాహ!॥ జయ జయ॥

అనుబంధము. 20.

హిం-కన్నడ-ఆది.

మార్కండేయుఁడు:—35వ పుట.

మానవజన్మము దొరకుట కష్టము! మహిలో వినుమనసా! యోమన
సా॥ మా॥ మానుగ నది లభియించిన జ్ఞానము నూని జరింపగ నౌ

మనసా! మనసా!॥ మా॥ సకలజగంబులు! చరాచరములు! సర్వేశు
నిదయ గల్గుటచే మనసా! వికలము గాక పెం పొందెదు నెల్లెడ
సుకృత మటంచును చూపరు లలరఁగ॥ మా॥ తల్లిదండ్రిగురుదా
రాసుతులునుఁ గల్లయనుటయే తెల్లము॥ మనసా॥ తృళ్ళిపడకు నీవి
భవముఁ గగ్గొని దుర్మతములఁ దరిబోకుము మనసా॥ మా॥ నిరత
మీశ్వరునిసేవ లొనర్చుచు నిర్మలసుఖాస్పదం బగు కైవల్యమును
గాంచి మరల బాపనిలయం బై నపుట్టువుం జెందకుమనసా॥ మా॥

అనుబంధము. 21.

బారువ-ఏక.

మార్కండేయుఁడు:— 36వ పుట.

జయ। జయ॥ మృత్యుంజయ! శంకర! శివ! సకలేశ్వర! శంభో! హర
హర॥ జయ॥ జయ జయ గంగోత్తమాంగ! స్మరహర! జయ గౌరీ
రమణా! ఋషభవాహా!॥ జయ జయ।

అనుబంధము. 22.

బారువ-ఆది.

మార్కండేయుఁడు:—(తనలో) 37 & 38 పుటలు.

నీకుఁ జిరాయు వొసంగె శివుం డని నీతిమాలిగర్వింపకుమా! లోకరక్షకుని
సతము భజింపుచుఁ బ్రాకటధర్మం బనుష్ఠింపుమా!॥ చిత్త మా।
జననీజనకులపాదాబ్జములకు సాష్టాంగనమస్కారంబు లొసఁగి ఘన
ఁగు నీఋషులబోధ నీనెమ్మనమున నిడుకొని హరుని భజింపుము॥
చిత్త మా॥

అనుబంధము. 23.

ఆది-శుద్ధదేశి.

మరుద్వతి:—39వ పుట.

నాకుమారుపే రెదఁ దలపన్ నాకేమియొ తాప మగుచునుండె నిఁ

కేమిసేయుదానఁ దోఁచ దేదియు నా కేగతిని విధాతలిఖించెనో॥నాకు॥
హర! మహేశ! శ్రీధర! వరదా! కాత్యాయనీశ! దీనజనశరణ్య!
పరమపురుష! రజతక్ష్మాధరవర! దురితదూర! నామొర లాలింపు
ము॥ నాకు॥

అనుబంధము. 24.

బారువ-ఆది.

మార్కండేయుఁడు:—45వ పుట.

జననీ! వినుము నామనవీ! విలపింపకు నాకై మదిని ననుఁ బంపుము
ధైర్య మూని॥ ఓ ఓ ఓ ... ... జననీ॥
ధారుణిపైఁ గలబత్తెము దీరిపోవకయెమృత్యువుగోరిన యపు డరు
దెంచునె? యేరికై నదలుపఁగన్॥ మృత్యుంజయుసేవకు నను మృత్యు
వేమిసేయఁ గలదు? సత్యస్థిరు లగుభక్తులఁ బ్రత్యహ మతఁడేలడే॥
జన॥

అనుబంధము. 25.

(డైలాగ్) హిం-కాఫీ-ఆది.

46వ పుట.

I.మార్కం:—మాతా! నీవీతీరునవిలపింప౯ దగ దమ్మా! సతతము సర్వే
శ్వరుఁడే తోడని మతిఁదలఁపుము! నాపై బ్రేమ౯ ధృతిఁ దూల
కుసర్వమును నెఱింగియు సుతునిజీవితమునకు వెత జెందకు॥ మా॥
II.మరు:—కనుపారఁ గనినుగంటినినా యెడ లుడిపెద వనినమ్మితి నన్ గడ
కేనాటికి నిచట విడచియే చనియెదవా? కానలకున్॥
III. మార్కం:-తప్ప దమ్మా! ధరణిలోనన్ ధాతవ్రాసినవ్రాత లెందున్
యెప్పుడో యేవేళనో స్మృతిఁ దప్పదు నిజముగుఁ బ్రాణులకును
మాతా॥

అనుబంధము. 26.

ఆనందభైరవి-అట.

మార్కండేయుఁడు:—46వ పుట.

ఏ మనుచునిను నుతియింతు సర్వేశా! భవదీయమహిమల నెవరికగు
గొనియాడ గౌరీశా!॥ ఓహో! యెచటఁ గాంచినఁనీప్రపంచము
నీవయై యల రారెదవు॥ యే॥ అహా! సృష్టి స్థితులు రెంటియందు
నను జరియింతు వని తొలుచదువులందున వ్రాసి యుంచుటను
తండ్రీ! సర్వసముఁడవు, సకలకర్మల సాక్షి వగుభగవంతుఁడవు!॥ యే॥

అనుబంధము. 29.

హిం-మోహన-ఏకతాళం.

మార్కండేయుఁడు:—48వ పుట.

దీనపోషా! రుచిరవేషా! శేషాభూషా!॥ దీ॥ సకలచరాచరమయ మగు
బ్రహ్మాండకుహరమందున నెల్లెడలన్ బ్రకటితముగ నీస్వస్వరూప
మేపారుచుండ జగదీశుఁడవై వికలచిత్తులను దండించెదు తావకపదసర
సీరుహముల సమ్మతి భవబంధవిమోచన! శంకర! శివ! భువనపావ
నా! నిటలాక్షా!॥ దీన॥

అనుబంధము. 33.

మోహన-ఏక

యము:—62వ పుట.

డింభకుఁ బరిమార్చెద విజృంభించెద భుజశౌర్యము దంభంబులు గావు
యదార్థంబు నారదమునివరా॥ డిం॥ కుంభినిపైఁ దారలు పడఁగూ
లినఁ గులపర్వతంబు లంభోధులు గలగిన ధర్మాచరణమునను గోం
కక॥ డిం॥ సురగరుడోరగవిద్యాధరకిన్నరు లాదిగ నిర్జరు లడ్డంబైన
ను భీకరగదచేఁ జెండాడెద॥ డింభ॥

అనుబంధము. 35.

హిం-బ్యాగ్-ఆది.

మార్కండేయుఁడు 66వ పుట.

పురహర! గిరివర! సురమునిపూజితచరణాంబుజయుగ! సర్వేశా!॥ పుర॥
కరుణాకర! శ్రితలోకశరణ్యా! కాలకంఠ! గంగాధర! జయ జయ॥
పుర॥

సాకీ:—హేదుష్టశిక్షణ, శిష్టరక్షణ కళాపరిపూర్ణా! హేసగుణ! నిర్గుణ!
సచ్చిదానందస్వరూపా!

చరణం—పరిపరివిధముల మొరఁ జేసెడిన స్మరమర సేయకు! పరమద
యాళూ॥ పురహర॥

అనుబంధము. 36.

బ్యాండుమట్టు.

యముఁడు 70వ పుట.

దురహంకారా! దురితవిచారా! నిరుపమక్రూరా! నిను నీక సైపను
పరిమార్తుఁ ఖలా!॥ దు॥ యీ నా కరమునఁ గలపాశమ్మున నీదుజీ
వమ్ముఁ దీసి కాలరాచిఁ నాశన మ్మొనరింతు నిదే! దుష్టా! కాచి
కోమ్మా!॥ దుర॥

అనుబంధము. 37.

పూర్ణషడ్జమం-ఏక.

మార్కండేయుఁడు—72వ పుట.

హరా! పురందరార్చితపదారవింద! శ్రీధరా!॥హ॥ కారుణ్యసాగరా! క
లుషవిదూర! కామితమందార! శంకరా! భరియింపఁగఁ జాలను, య
మబాధల సాధుజనపోష॥ హరా!॥

అనుబంధము. 38.

సురట_ఆది.

యముఁడు—74వ పుట.

లోకనిచయము దయాపరత నాలోకించెను సర్వేశ్వరుకృపచే, నీకసాధ్య మగుకార్యం బేదియు, లేక యుండుగాక ప్రాకటంబుగ॥ లోక॥ నీచరిత్రవినినను జదివిన జింతించినను లిఖియించినవారల నేచకుండుగాత పాపనిచయము స్వేచ్ఛారతి దివి జేరుదురుగాత॥ లోక॥

అనుబంధము. 39.

సురట_ఆది.

మృకం, మరు—75వ పుట.

ఆనంద మానంద మాయె మహానుభావుఁ డై నశంకరునికృప॥ నానంద॥ సూనుఁడేమగునో యనుచుఁ దలంచిన మానసాంబురుహములు వికసించెనుఁ మానుగఁ దిృజగంబుల యందున సన్మంగళప్రదంబై రాజిల్లగ॥ నానంద॥ హర! హర! మృత్యుంజయ! సర్వేశ్వర! హర! హర! గౌరీవర! శ్రితరక్షక! దురితదూర! నిరతముఁ 'గాపాడుము వరదా! కరిచర్మాంబర! మంగళ॥ మానంద॥

